Kauno diena Klaipėda

370

2024 vasaris #135

Nendrės Žilinskaitės nuotr.

„PLUIE DE COMÈTES“ IR JŲ KOMETŲ LIETUS

„MONETA & LABIRINTAS“ – NE TIK ŠNIPAMS

MADA – MENAS AR KOMERCIJA?

REŽISIERIUS TOMAS VENGRIS: MEILĖS ISTORIJOS MAN VISADA ATRODĖ TRUPUTĮ IRONIŠKOS

Ryškioms istorijoms ir asmenybėms

Susipažinkite – tai knygų spinta BILLY. Joje telpa daug knygų, bet labiausiai mus žavi tai, kad šis paprastas, neįmantraus dizaino baldas mėgsta būti antrame plane ir visą dėmesį palikti jums. Puikus fonas knygoms, mieloms smulkmenoms ir jūsų asmenybei!

BILLY
knygų spinta
80×28×202 cm
59 €

© Inter IKEA Systems B.V. 2024

BUSBASSE
knygų laikiklis, 3,99 €
003.019.08

SJÄLSLIGT
papuošimai, 3 vnt., 12,99 €
003.432.82

EFTERTÄNKA
dekoratyvinis smėlio laikrodis, 15 cm, 6,99 €
004.954.83

HANDSKALAD
dekoracija, 9,99 €
904.241.46

GRADVIS
vaza, 21 cm, 8,99 €
603.347.03

LUGNARE
kvapioji žvakė indelyje, 8,99 €
205.021.90

RÄFFELBJÖRK
vaza, 20 cm, 24,99 €
005.376.52

BONDTOLVAN
žadintuvas, 8×9 cm, 9,99 €
305.110.14

Nauja SKOGSTUNDRA
vaza, 15 cm, 14,99 €
205.556.02

PORTVAKT
knygų laikiklis, 4,99 €
005.424.46

Prekių skaičius ribotas.

Parduotuvė IKEA, Vikingų g. 1, Vilnius. Parduotuvė: I–VII 10–21. Restoranas: I–VII 9.30–20.30.
IKEA prekių užsakymas ir atsiėmimas Kaune, Jonavos g. 60. Darbo laikas: I–VI 10–21, VII 10–19.
IKEA prekių užsakymas ir atsiėmimas Klaipėdoje, Šilutės pl. 29. Darbo laikas: I–VI 10–20, VII 10–18.
IKEA baldų planavimas ir prekių atsiėmimas Šiauliuose, Gegužių g. 30. Darbo laikas: I–VI 10–20, VII 10–18.

www.IKEA.lt

#135

freepik.com iliustracija

NUMERIO BENDRADARBIAI:

JONAS BRAŠKYS
KLAUSO MUZIKĄ, KAD JUMS NEREIKĖTŲ

GODA DAPŠYTĖ
TAMSTA DAKTARĖ, NAUJOSIOS KARTOS TEATRO KRITIKĖ

DAIVA JUONYTĖ
PRAKALBINS IR AKMENĮ

KRISTINA STANKEVIČIŪTĖ
MADOS ANATOMIJOS ŽINOVĖ

JURGA TUMASONYTĖ
RAŠYTOJŲ SKAITYTOJA

TOMA VIDUGIRYTĖ
PAŽENGUSI MELOMANĖ

(NE)BIJOTI KARO (NE)GALIME

Jau prabėgo dveji metai nuo šiurpaus 2022 m. vasario 24-osios ryto, kai atsibudę išgirdome, kad rusija (ar kam nors dar kyla ranka rašyti šios šalies pavadinimą didžiąja raide?) pradėjo karą Ukrainoje, ir su siaubu visuose turimuose ekranuose pradėjome sekti su tuo susijusius įvykius. Šokas, nerimas, panikos atakos, nemiga, negalėjimas susikaupti – su tuo karo pradžioje susidūrėme mes ir kitų neabejingų Ukrainos nelaimei šalių piliečiai. Matydami kalnus jautrių nuotraukų ir vaizdų, skaitydami šiurpą keliančią mirčių ar sužeidimų statistiką galėjome tik pamėginti įsivaizduoti, ką jaučia Ukrainos žmonės karo akivaizdoje.

Į istoriją kaip karo nusikaltėlis neabejotinai įsirašysiantis rusijos va(l)dovas putinas (šito niekingo padaro pavardę irgi specialiai rašome mažąja raide) ilgą laiką įsiveržimą į kaimyninę šalį vadino specialiąja karine operacija ir aiškino, kad ten rusijos pajėgos kovoja su mistiniais neonacių būriais, nors rusų bombos krito (ir, deja, vis dar tebekrinta) ant mokyklų, ligoninių ir netgi teatrų. Neseniai kalbėdamas su Donaldo Trumpo (neduok Dieve, jam vėl tapti JAV prezidentu) parankiniu žurnalistu Tuckeriu Carlsonu patologinis melagis putinas savo plokštelės nepakeitė, tik painiojosi savo paties sukurtos alternatyviosios Europos istorijos „faktuose“ (vienas iš įdomesnių „faktų“ – esą rusija dar nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų bandė apsaugoti rusus (ukrainiečiai, pasak putino, irgi yra rusai) nuo agresyvių lenkų ir lietuvių) ir ramino, kad rusija nesiruošia pulti nei Lenkijos, nei Latvijos (suprask – ir Lietuvos) ar kitų NATO šalių.

Visi, išskyrus kelis ar keliolika tūkstančių piliečių rusų propagandos išplautomis smegenimis (kas juos gali suskaičiuoti?), puikiai žino, kad negalima tikėti nė vienu putino žodžiu, juk ir Ukrainos jis kažkada lygiai taip pat žadėjo nepulti. Tačiau ką mums daryti? Negi dabar gyventi nuolatinėje baimėje skaičiuojant laiką iki akimirkos, kai rusų kareivių batai galbūt pradės mindžioti mūsų šalies žemę, kimšti kuprines konservų atsargomis ir kurti pabėgimo į kitas šalis planus? Turbūt ne. Tačiau atsipalaiduoti ir ignoruoti naujienų, kad ir kokios nelinksmos jos būtų, irgi nereikėtų. Nukabinti apie tebesitęsiantį karą mums primenančias Ukrainos vėliavas, kad ir kokios jos būtų nublukusios per šiuos dvejus karo metus, taip pat dar ne laikas.

Kaip galime padėti (ir Ukrainai, ir sau), visi puikiai žinome. Kaip tik šiuo metu vyksta dar viena „Radarom“ akcija. Užuot nervinęsi ir baiminęsi, geriau darykime tai, ką mokame geriausiai, toliau tobulinkime savo sugebėjimus.

Taip daro ir mūsų šio numerio pašnekovai. Mūsų vasario numerio viršelį papuošęs ir į „Eurovizijos“ nacionalinės atrankos finalą prasibrovęs muzikos duetas „Pluie de Comètes“, kurį sudaro Justė Kraujelytė ir Saulius Sakavičius, sako, kad „kūrybos procesas visada yra žaidimas – negali žinoti, kas pavyks šiandien. Daug priklauso nuo emocijų ar dienos įvykių, laikmečio aktualijų, kurias turime savo galvose, kai susitinkame kurti“.

„Skambesio paieškos – juvelyrinis darbas. Tik praktikuodamasis pradedi suprasti, kokio garso ar instrumento nori, kas dar tiktų prie kūrinio nuotaikos ir aranžuotės“, – sako dueto narė J. Kraujelytė.

Kino teatruose neseniai pradėto rodyti filmo „5 ½ meilės istorijos viename Vilniaus bute“ režisierius Tomas Vengris sako labiausiai vertinantis ne apdovanojimus (minėtas filmas festivalio „Juodosios naktys“ konkursinėje programoje „Rebels With a Cause“ pripažintas geriausiu), o žiūrovų įvertinimą: „Festivaliuose smagiausia yra tada, kai prieina nepažįstamas žmogus, kurio akys spindi, ir greitakalbe pradeda pasakoti, kaip filmas arba tam tikra jo scena jį paveikė, surezonavo. Labai *faina* išgirsti tą atsiliepimą ir suprasti, kas pavyko. Arba kas nepavyko. Juk aš, kaip režisierius, kaip kūrėjas, mokausi toliau ir kiekvienas projektas, kiekvienas žingsnis yra bandymas tobulėti, pasakoti savo istorijas ir pasidalyti savo mintimis. Todėl bendravimas su žiūrovais man yra labai svarbus.“

„Kai pradėjau rašyti, tai buvo laisvalaikio užsiėmimas, kad mintys nedingtų, o vėliau įsisukau ir įsitraukiau taip, kad tapo rimtu darbu“, – teigia rašytojo amplua išbandęs politikas Mantas Adomėnas.

Šiame numeryje rasite smagią temą apie mados meninių pretenzijų įžūlumą, muzikos albumų, knygų apžvalgų ir spektaklių recenzijų.

Gero skaitymo ir iki susitikimo pavasarį!

Jūsų „370“

Viršelyje – muzikos grupė „Pluie de Comètes“.
Nendrės Žilinskaitės nuotr.

370
ISSN 2029-7408
370.diena.lt
Vyriausioji redaktorė
Jurgita Kviliūnaitė
370@kaunodiena.lt
Maketavimas
Vaida Dosinienė
Dirbame Kęstučio g. 4, Vilnius
Reklamos skyrius
Erika Nakutienė
8 698 20578
e.nakutiene@kaunodiena.lt
Leidėjas UAB „Sunra“
Spaudė UAB „Polska Press Sp. zo.o“
Tiražas 13 500
370 už reklamų turinį neatsako
#135, vasaris, 2024
Reklaminiai straipsniai žymimi 370

Nendrės Žilinskaitės nuotr.

Rašė Toma Vidugirytė

Nostalgiškos ir svajingos elektroninės muzikos duetas „Pluie de Comètes“ – Justė Kraujelytė (J. K.) ir Saulius Sakavičius (S. S.). Jie susitiko grupėje „Netikėti svečiai“, o jai išsiskirsčius, Justė ir Saulius liko kurti kartu – iš pradžių pasivadino E2 *(Electronic Duo)*, vėliau – „Fume & Commete“. Paskui abu kurį laiką dirbo atskirai. „Reikėjo laiko, kol supratome, kad abu jaučiame simpatijas kiek kitokiems žanrams ir įtakoms. Reikėjo tai subrandinti iki „Pluie de Comètes“, – sako jie. Su Juste ir Sauliumi pasikalbėjome dar prieš „Eurovizijos“ atrankos finalą, į kurį jie, beje, sėkmingai pateko. Kalbėjome apie skambesio paieškas, kūrybos keliones, kometų lietų, daugybę planų ir iššūkių, kuriuos jie išsikėlė.

„PLUIE DE COMÈTES“ IR JŲ KOMETŲ LIETUS

– Kaip atrodė skambesio paieškos?

J. K.: Nemažai laiko skyrėme dainoms kurti ir elementų paieškai. Daug ateina tiesiog per *jam session* – kai leidi sau laisvai improvizuoti, žaisti harmonija... Skambesio paieškos – juvelyrinis darbas. Tik praktikuodamasis pradedi suprasti, kokio garso ar instrumento nori, kas dar tiktų prie kūrinio nuotaikos ir aranžuotės. Džiugina, kad tas kūrybos procesas visada yra žaidimas – negali žinoti, kas [redacted] pavyks šiandien. Daug priklauso nuo emocijų ar dienos įvykių, laikmečio aktualių, su kuriomis ateiname, kai susitinkame kurti.

S. S.: Dueto karjeros pradžioje labiau linkome į skandinaviškos elektronikos, ypač „GusGus“, skambesio pusę, matavomės hauso stilių. Laikui bėgant, pradėjome daugiau klausyti *indietronic, french touch, indie-dance* muzikos.

– Minėjote, kad esate dideli „Eurovizijos“ konkurso gerbėjai. Kodėl?

S. S.: „Euroviziją“ žiūriu nuo vaikystės. Įdomu stebėti, kaip keičiasi muzikos mados, kokie pasirodymai sulaukia didžiausio komisijų ir žiūrovų palaikymo, kaip tai sutampa ar skiriasi nuo mano paties supratimo. Man „Eurovizija“ – įaugusi kalendoriuje šventė. Džiaugiuosi matydamas, kaip visa Europa susitinka [redacted] švęsti muzikos, būti kartu, varžytis, parodyti save ir pažiūrėti kitų. Man tai bendrystės šventė, kai, nepaisant atstumo ar šalies dydžio, gali susitikti Latvija ir Portugalija, Kipras ir Norvegija, Australija ir Lietuva... Visada smagu žiūrėti ir balsų skelbimo dalį, kai kiekvienos šalies atstovai jungiasi teletiltu – nuotaika kaip skaičiuojant sekundes iki Naujųjų.

J. K.: Man „Eurovizija“ – taip pat didelis reiškinys nuo pat vaikystės. Daugybę metų savo gimtadienio proga rengdavau su draugėmis pasirodymus, mokydavausi dainas mintinai, domėdavausi visa informacija apie šį konkursą. Nors dabar ši aistra ir susilpnėjo, tai visada labai laukiamas ir jaudinantis renginys, kuriame susipina ir politika, ir naujausios muzikos tendencijos, ir bendras Europos muzikos kontekstas su įdomiais techniniais sprendimais, scenografija. Visada labai įdomu stebėti, kokius atstovus atsiunčia kitos šalys, prognozuoti ir kartais oponuoti vyraujančiai nuomonei, nes neretai man labiausiai patinka alternatyvūs ir drąsūs, avangardiniai sprendimai, kurie nebūtinai sulaukia didelio „Eurovizijos“ žiūrovų susižavėjimo.

DŽIUGINA, KAD TAS KŪRYBOS PROCESAS VISADA YRA ŽAIDIMAS – NEGALI ŽINOTI, KAS PAVYKS ŠIANDIEN.

– Kuo, be „Eurovizijos“ atrankų, dar gyvenate?

S. S.: Dirbame prie naujo mūsų albumo, prie vizualinių koncepcijų pasirodymams ir elektroniniam turiniui.

J. K.: Gyvenu kūrybos planais – soliniais ir „Pluie de Comètes“, taip pat svajonėmis apie atostogas, pavasarį, gyvenamosios vietos pokyčius ir planuojamus vasaros koncertus. Leidžiu savo solinio, rudenį kartu su trumpametražiu filmu pasirodžiusio mini albumo „Imposteris“ vinilinę plokštelę ir kviečiu klausytojus susitikti Muzikos salėje, Vilniaus knygų mugėje, vasario 22–25 d.

Visi metai būna beveik suplanuoti dar jiems neprasidėjus, todėl, vos praėjus vienam dideliam įvykiui, žinai, kad jau reikia ruoštis naujam epizodui *(šypsosi)*.

– Papasakokite šiek tiek apie naująjį albumą. Kokia jo sukūrimo istorija?

J. K.: Dėl įvairių asmeninių priežasčių buvome kurį laiką sustabdę dueto veiklą. Maždaug prieš metus Saulius nedrąsiai paklausė: „Gal susitinkame studijoje? Gal reikėtų kažką pagroti?“ Po ilgų ieškojimų ir daug įvairių nuomonių jau buvome šiek tiek nusvilę, todėl susitarėme, kad dabar tikrai saveš nespausime jokiais terminais, planais, o džiaugsimės procesu. Taip, mėgaujantis procesu, be vargo ar kūrybos kančių, gimė septynių kūrinių demonstracinės versijos, prie kurių dirbame beveik metus. Surengėme keletą gyvų pasirodymų šiltuoju sezonu ir nusprendėme dalyvauti „Eurovizijos“ atrankoje su vienu iš albumo kūrinių, kuris mums pats artimiausias ir puikiai atspindi būsimo albumo skambesį.

Muzika gimė iš lengvumo, iš meilės tam, ką darome, iš [redacted] grįžimo į nerūpestingus žaidimo laikus ir kūrybos pradžios nuotaikas, kai dar nežinojome, kas bus ateityje. Apie tai ir yra daina „Be Careful“. Šį kūrinį ir visą būsimą albumą pripildėme savo beveik dešimtmečio patirties ir gražiausių prisiminimų, kuriuos galima pajausti klausant. Manau, tai būtent tas atvejis, kai visata padeda, nes viskas vyksta iš teigiamos intencijos, tinkamu laiku, tinkamoje vietoje ir su tinkama komanda.

S. S.: Kalbant apie albumą, teliko tik techniniai dalykai – perrašyti kai kurias partijas, suvesti garsą. 2023 m. vasario gale pamačiau Guilermo del Toro kurtą siaubo antologiją. Joje vienas iš epizodų mane tiesiog pakerėjo ir maksimaliai įkvėpė. Tie nepaprastai sodrūs, šilti vaizdai, aštuntojo dešimtmečio interjeras, gintarinė šviesa, horizontalus *blur'as* ir bendra epizodo nuotaika pažadino kažką giliai viduje ir atvėrė slaptą archyvą, kuriame visos šios nuotaikos buvo nusėdusios. Nuėjau į studiją ir per kelis vakarus įrašiau bene pusę naujojo albumo kūrinių juodraščių. Susitikome su Juste ir gal dėl to, kad buvo juntama pavasario nuotaika, ar dėl to, kad ji taip pat pajuto ten kažką labai galingo ir gaivališko, per kelis vakarus įrašėme melodijas, aranžavome pradines versijas.

– Kuo dar, be muzikos, užsiimate?

S. S.: Darbo dienomis esu elektronikos inžinierius, kuriu produktus. Džiaugiuosi, kad turiu ir tokios veiklos, – ji taip pat kūrybinė, tik įdarbina kitą smegenų pusrutulį *(šypsosi.)* Neseniai apsigyniau elektronikos mokslų daktaro disertaciją, dėstau Vilniaus Gedimino technikos universitete garso ir vaizdo techniką. Mano studentai – būsimieji garso režisieriai, apšvietimo, renginių inžinieriai. Smagu paskui susitikti juos reginiuose.

Iš pomėgių – pastaruoju metu domiuosi 3D modeliavimu, eksperimentuoju su interaktyviomis medijomis, programiniu vaizdo generavimu ir apdorojimu. Pernai atgaivinau seną pomėgį – iš naujo išmokau važinėti *quad* tipo riedučiais. Labai smagi aktyvi laisvalaikio veikla. Rekomenduoju *(šypsosi)*.

J. K.: Esu muzikos studijos „Scenos menų fabrikėlis“ viena įkūrėjų ir mokau vaikus ir suaugusiuosius dainuoti. Laisvalaikiu mėgstu teatrą, kiną, lankytis moderniojo meno parodose. Beje, mane labai domina vizualieji menai... Dažnai muziką pirmiausia matau vaizdais, o ne garsais *(šypsosi)*.

– Jau truputį užsiminėte, bet papasakokite plačiau, kokie dueto planai po „Eurovizijos“? Kas toliau?

S. S.: Toliau kurti muziką. Idėjų yra, dalis jau gula į naują aplanką. Mėgaujamės savo atrastu skambesiu, tyrinėjame jį, ieškome naujų dalykų... Tikrai planuojame pradėti aktyviai koncertuoti, dalyvauti *showcase'uose*, festivaliuose.

J. K.: Artimiausiu metu – muzikinio albumo leidyba, singlai, vaizdo klipai ir albumo pristatymo koncertas pavasarį. Labai tikiuosi, kad galėsime groti savo muziką vasarą įvairiuose renginiuose, ant stogų terasų, festivaliuose. Tolesni planai – užsienio *showcase* festivaliai. Tikiu, kad su savo muzika galime keliauti po Europą. Metai turėtų būti produktyvūs ir tikrai ypatingi. Sugalvojome daug norų, kai lijo kometomis, o dabar atėjo laikas jiems išsipildyti *(šypsosi)*.

NAUJOS KNYGOS

Ruth Ozeki
„KNYGA APIE FORMĄ IR TUŠTUMĄ“
(iš anglų k. vertė Aušra Stanaitytė-Karsokienė)

Vieną naktį prie pat savo namų žūsta laukines varnas ir Mėnulį dievinantis džiazo muzikantas Kendži. Keturiolikmetis Benis su mama Anabele lieka be mylimo tėvo ir vyro, ir jų abiejų laukia sunkus gedėjimo kelias. Benį ir Anabelę išgelbės knygos. Tokios, kokia yra ir „Knyga apie formą ir tuštumą“, poetiškai kviečianti ieškoti atsakymų į svarbiausius klausimus ir šiame kelyje išmokti gyvenimo ir mirties pamokas.

Annie Ernaux
„METAI“
(iš prancūzų k. vertė Greta Štikelytė)

Nobelio literatūros premijos laureatės romane iš asmeninės perspektyvos kalbama apie 1941–2006 m. Prancūzijos istoriją ir istoriją apskritai. Per kasdienybės fragmentus – praeities ir dabarties įspūdžius, atsiminimus, aprašomas nuotraukas ar televizijos laidas, laikraščių, dainų ar knygų citatas, kalbą ir kultūrinius įpročius – autorė dėlioja literatūrines praeities vinjetes ir taip fiksuoja bėgantį laiką. Kalbėdama ne iš „aš“, bet iš „mes“ perspektyvos, ji rašo kolektyvinę tą laiką patyrusiųjų autobiografiją.

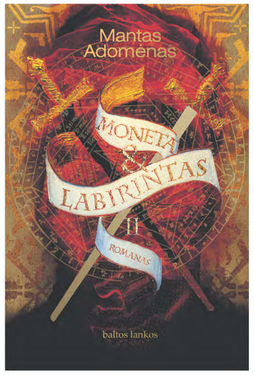

Mantas Adomėnas
„MONETA & LABIRINTAS II“

Romane „Moneta & labirintas II“ Lietuvos saugumo Giliosios geopolitikos skyriaus žvalgybininkas Tomas Narvydas ir jo mįslingoji kolegė Monika tęsia labirintišką kelionę tiesos link. Nuo Vilniaus ir Nižnedvinsko Šiaurės Rusijoje iki Romos, Vienos, Stambulo, Kyjivo ir Rytų Ukrainos – 2018-ųjų Didžiojo Žaidimo pasaulyje ir 2014 m. pradėto Rusijos karo prieš Ukrainą akivaizdoje verda prieš daugelį šimtmečių užsimezgę dvasiniai gėrio ir tamsos karai, kaip ir priešų pastangos metafiziškai pavergti protus ir ištisas teritorijas.

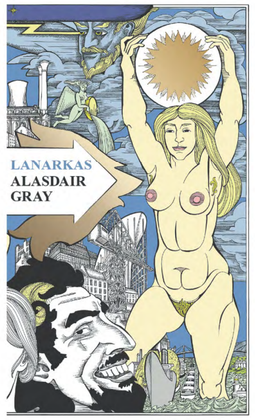

Alasdair Gray
„LANARKAS: VIENO GYVENIMO ISTORIJA KETURIOSE KNYGOSE“
(iš anglų k. vertė Laimantas Jonušys)

Pirmąkart išleistas 1981-aisiais, dabar jau kultiniu laikomas „Lanarkas“ – postmoderni pragaro vizija, kurios veiksmas vyksta siurrealistiniame Untanko mieste, nematančiame dienos šviesos, ir realistiniame prieškario Glazge. Pasakojamos susipynusios pagrindinių veikėjų Lanarko ir Dankano Tovo gyvenimo istorijos. Tai sapniškas pašėlusios žaismės ir vaizduotės kūrinys apie žmonijos negebėjimą mylėti ir nepailstamą siekį pamilti.

Giuseppe Tomasi di Lampedusa
„GATOPARDAS“
(iš italų k. vertė Lina Gaučytė)

1958 m. išleistas ir ligi šiol vertinamas italų literatūros klasikos kūrinys su švelnia, ironiška nostalgija kalba apie praėjusios epochos tradicijas, kurias įkūnija kadaise didinga siciliečių giminė ir paskutinis jos atstovas. Išdidus, karališkos laikysenos kunigaikštis don Fabricijus, save vadinantis gatopardu – tikrovėje neegzistuojančiu gyvūnu, su stojišku liūdesiu priima į šalį atkeliaujančias progresyvias idėjas ir neišvengiamą savojo luomo dekadansą.

Antanas Šileika
„NEBAIGTI REIKALAI“
(iš anglų k. vertė Kristina Aurylaitė)

Naujausiame savo romane Antanas Šileika aukštos meninės vertės pasakojimu, paremtu kruopščiu istoriniu tyrimu, savitai tapo XX a. vidurio Lietuvą laisvės kovų ir sovietinės okupacijos metais, jauno žmogaus tapatybės paieškas ir su sovietų saugumu kolaboravusio poeto Kosto Kubilinsko moralinius pasirinkimus. Romane nagrinėjamos jaunystės nekaltumo ir iliuzijų griūties, lojalumo ir išdavystės, keršto ir meilės okupuotoje Lietuvoje temos.

baltoslankos.lt

„MONETA & LABIRINTAS“ – NE TIK ŠNIPAMS

Rašė Šarūnė Kutinskaitė-Būdavienė

Mantas Adomėnas mėgaujasi ne tik naujomis galimybėmis, kurias anot jo, buvo užkirtusi politika, bet ir dar vienu nepatirtu jausmu. Jį kūrėjui dovanoja skaitytojai, romano puslapiais sekantys herojui Tomui įkandin, o kartais bandantys užbėgti jam į priekį.

Mariaus Morkevičiaus nuotr.

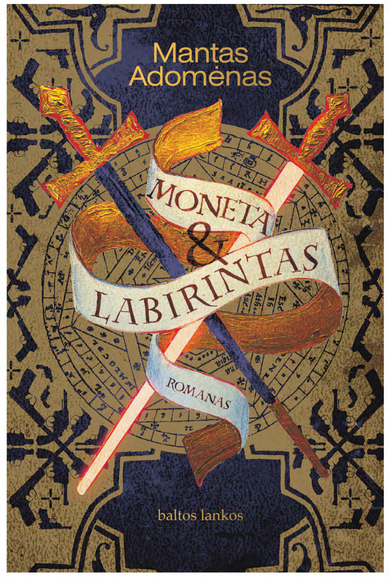

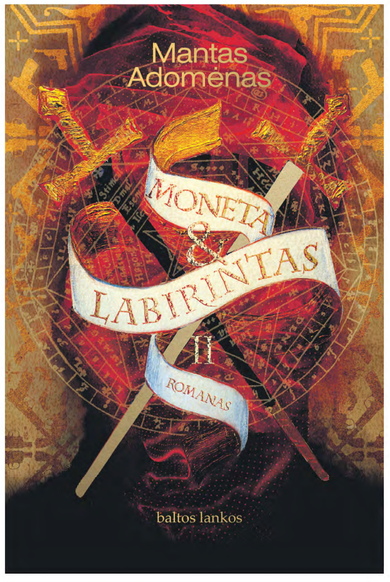

Sunku įsivaizduoti, kaip save patį pristatytų Lietuvos žvalgybos darbuotojas Tomas Narvydas, o štai knygos „Moneta & labirintas“ autorius, Vilniaus universiteto klasikinės filologijos studijų absolventas, Kembridžo universiteto filosofijos mokslų daktaras, politikas ir tikrasis Tomo krikštatėvis M. Adomėnas apie jį galėtų kalbėti ištisas valandas.

Tomas, iš kurio požiūrio taško pateikiamas romano pasaulis, yra reflektuojantis personažas. Jis puikiai supranta, kad didžiausios dramos vyksta ten, kur susiduria skirtingi pasauliai, skirtingos idėjos, skirtingos ateities ir praeities vizijos. Maža to, Tomo, kaip ir daugelio autoriaus kartos žmonių, gyvenimas tarsi padalytas tarp sovietinės tikrovės, kurioje praleido savo pirmuosius sąmoningo gyvenimo dešimtmečius, ir nepriklausomos Lietuvos. Jis tarsi sujungia šiuos du laikotarpius.

„Tai nėra knyga, kur pakeisti vardai ir bandoma aprašyti realius nutikimus. Tai įsivaizduotas pasaulis, tačiau jis neatsirado tuščioje vietoje, jis remiasi mano patirtimi“, – kalbėjo nuo lentynų žaibiškai graibstomos knygos „Moneta & labirintas“ autorius M. Adomėnas.

Daviau sau pažadą plačiau apie romano siužetą nekamantinėti – tegu skaitymo malonumą ir knygos įtraukumą patiria kiekvienas. Mudviejų pokalbį pradėjau nuo klausimo, kuris chronologiškai turėjo būti kiek tolėliau.

– Kiekvienas tapytojas savo darbuose yra paslėpęs bent po vieną autoportretą. Kiek jumyse yra Tomo Narvydo ir kiek Tomo Narvydo personaže yra Manto Adomėno?
– Bandžiau pabėgti nuo herojaus arba dariau taip, kad herojus pabėgtų nuo manęs. Rašyti autobiografinį kūrinį, viena vertus, labai lengva. Kita vertus, negali rašyti vakuume, nes patirtis, atmintis padiktuoja įvaizdžių, personažų, žodžių. Sakyčiau, tai savotiškai dviprasmė situacija: herojus – tikrai ne aš nei objektyviai, nei subjektyviai, bet jis yra matęs daug panašių dalykų kaip aš. Negalėčiau visko išgalvoti. Noriu pabrėžti, kad tai nėra knyga apie realius asmenis, įvykius, istorinius faktus.

– Pradžioje pakalbėkime ne apie knygą „Moneta & labirintas“, o apie vaikystės knygas ir tas, kurios pakeitė gyvenimą.
– Išties, šnipų romanų, kurie patiktų, tais laikais nebuvo. Vienintelis dalykas, kas buvo, tai serijos „Drąsiųjų keliai“ knygos. Esu bandęs skaityti „Septyniolika pavasario akimirkų“, bet knyga nepaliko jokio įspūdžio. Turbūt todėl, kad pati ideologija man buvo svetima. Šnipų romanai atsirado devintojo dešimtmečio pabaigoje. Tada į rankas pateko į rusų kalbą versti romanai apie Džeimsą Bondą, vėliau – John le Carre, Roberto Harrio kūryba, o paskui – jau ir pasipylė.

– Ar pradėjęs rašyti „Monetą & labirintą“ įsivaizdavote, į ką visa tai pavirs?
– Rašyti pradėjau gan seniai – 2011-aisiais Italijoje. Būdamas ten rytais rašydavau pirmuosius juodraščius, o popietėmis su šeima važinėdavome po Toskaną ir tyrinėdavome įvairiausius jos paminklus. Turėjau schemą – pagrindinį veikėją, jo priešininką – žuvusį mokytoją. Norėjosi pabandyti, kas iš to pavyks. Tiesiog jaučiau vidinį kirbėjimą dėl to, kad rašau tik mokslinius ir politinius straipsnius, o norėjosi kažko, kas būtų įdomu ir kitiems. Kai pradėjau rašyti, tai buvo laisvalaikio užsiėmimas, kad mintys nedingtų, o vėliau įsisukau ir įsitraukiau taip, kad tapo rimtu darbu.

– Turbūt nė įsivaizduoti negalėjote, kad minčiai virsti kūnu prireiks dvylikos metų?
– Būna, kad žmonės visą knygos koncepciją iš karto turi galvoje, tada sėda ir rašo. Man buvo kitaip. Labai ilgai rašiau tarsi puse širdies – kelis kartus per metus sugrįždamas prie teksto, parašydamas puslapį, paskui vėl užverdamas viską ilgam. 2018 m. sėdau rašyti rimtai, o tada – jau intensyviai. Romanas užvaldė, tekstas nepaleido. Jaučiau, kad, net ir darant kitus dalykus, pasąmonėje galvojau, kokia bus viena ar kita scena. Pokalbiai, kurių klausaisi, žmonės, kuriuos sutinki, kartais pakiša kokią nors mintį, vaizdą ar frazę ir paskui tai nugula į romaną. Ar sulaukiau mūzų? Esu įsitikinęs, kad pagrindinė mūza – atkaklumas. Tiesiog supratau, kad sumanymą reikia užmesti arba jį baigti, nes praėjo septyneri metai nuo rašymo pradžios.

– Per visus tuos metus keitėtės ne tik jūs pats, bet ir knygos siužetas?
– Natūralu, kad knyga per tą laiką tikrai smarkiai keitėsi. Siužetas vystėsi bręstant patiems herojams ir atrandant naujų įvykių, naują tikrovę, atneštą istorijos raidos. Paskui jau viskas klojosi į konkretų siužetą, nuolat grįžtant, permąstant, perrašant ir pildant. Gyvenimo įvykiai taip pat pildė knygą. Tarkim, 2014 m. prasidėjęs Rusijos karas Ukrainoje tapo svarbiu knygos elementu, įsiliejusiu į siužetą.

– Ar buvo lengva suvaldyti tūkstančius ženklų ir tiek pat minčių?
– Nelengva, nes pasakojimas – nevisiškai linijinis. Jame yra keletas siužetinių linijų, vagų. Pradžioje bandžiau rašyti iš atminties, bet supratau, kad nebevaldau situacijos. Radau prieštaravimų. Tarkim, vienu metu herojus atsirado dviejose skirtingose vietose, susimaišė įvykiai. Tada pradėjau loginės chronologinės struktūros aprašymą, kad išlaikyčiau atmintyje visus procesus. Tai padėjo išvengti susipynimo. Kai pradėjau rimtai rašyti, stengdavausi per dieną surinkti po standartinį mašinraštį – 2 tūkst. ženklų su tarpais. Neleisdavau sau eiti miegoti, kol neparašydavau tiek. Net jei atrodytų, kad tekstas silpnas, geriau kitą dieną patvarkyti, nei visai nerašyti. Kai manęs klausia, kaip pavyko suvaldyti tekstą, aš savo ruožtu žiūriu į redaktorius, kurie geriausiai žino, kaip vyko darbas, kaip scenos slankiojo iš skyriaus į skyrių, kaip buvo ieškoma ritmo, dinamikos, galvojama, kad gal jau metas pakeisti plokštelę, pridėti veiksmo.

– Straipsnio antraštė iššūkiu tampa ne vienam žurnalistui, o kaip su knygos pavadinimu? Sugalvoti jį buvo sunkiausia ar lengviausia darbo dalis?
– Pradžioje turėjau darbinį romano pavadinimą. Jis man visai nepatiko, tiesiog reikėjo kažkaip pavadinti failą. Nunešiau rankraštį į leidyklą, darbinio pavadinimo atsisakėme ir kartu su leidyklos „Baltos lankos“ vyr. redaktore Saulina Kochanskaite pradėjome galvoti naują. Prireikė daug kančių, kol pavyko. Kai pavadinimas atsirado, įaugo, supratau, kad viskas čia labai logiška. Todėl tas pavadinimas – kolektyvinės kūrybos vaisius ir už tai turiu padėkoti redaktorei.

– Tai vis dėlto, kas užkoduota knygos „Moneta & labirintas“ pavadinime?
– Labirintas man yra tikrovės, kurioje herojai pasiklysta ir ieško išėjimo, įvaizdis. Monetos? Romane pasirodo dvi monetos. Pirmoje dalyje iškyla viena, simbolizuojanti monetos kaip mesto burto motyvą. Antroji, ne mažiau lemtinga ir pavaizduota knygos nugarėlėje, pasirodys jau antroje knygoje.

– Taigi bus antroji romano dalis?
– Rankraštis buvo dvigubai didesnis. Dėl apimties vienu kartu išleisti visko nepavyko, todėl nutarėme išleisti vieną dalį, o po kelių mėnesių – ir antrą. Abi romano dalys bus pristatytos Vilniaus knygų mugėje vasario pabaigoje

– Neabejoju, sulaukėte ir sulauksite ne vieno skaitytojo klausimų, pastabų, pagyrų. Kūrėjo širdžiai tai medus?
– Kaip pradedantis rašytojas, reagavau labai jautriai, galvojau, gal visai nepataikiau į tai, kas žmonėms patrauklu, ką jie nori skaityti. Kita vertus, jau daug metų buvau praleidęs politikoje, todėl buvau pripratęs prie kritikos. Jos juk niekaip neišvengsi. Turi užsiauginti storą odą. Mano pozicija buvo dviprasmė. Kritika manęs nežeidžia taip, kaip jauno pradedančio autoriaus, kuris pirmą kartą išeina į viešumą su savo knyga, prilygstančia kūdikiui, kurį kiti gali užsipulti. Antra vertus, man tai buvo naujas užsiėmimas, dėl to ėjau nuogąstaudamas, bet galiausiai kritika, kurią išgirdau, buvo tarsi paskatinimas rašyti geriau, o šilti žodžiai pateisino viską. Smagiausia, kai žmonės įsijaučia į romaną. Man tai nepatirtas jausmas ir vienas iš dalykų, kuris atperka nemiegotas naktis.

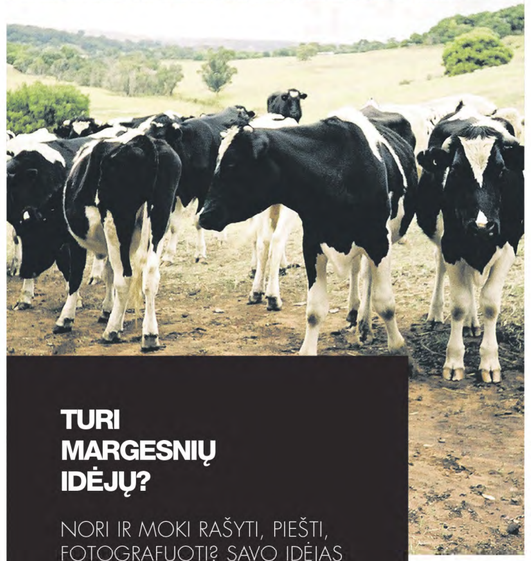

Lloyd Slubber (Australija)

TURI MARGESNIŲ IDĖJŲ?

NORI IR MOKI RAŠYTI, PIEŠTI, FOTOGRAFUOTI? SAVO IDĖJAS SIŪLYK 370@KAUNODIENA.LT IR TAPK MŪSŲ BENDRAAUTORIU!

Alvydas Šlepikas
„NAMAS ANAPUS UPĖS“
Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2023

Garsiojo romano „Mano vardas Marytė“ autorius Alvydas Šlepikas knygas leidžia retai ir dažniausiai jos išsyk tampa įvykiu. Tad, sulaikiusi kvapą, laukiau jo apsakymų rinktinės, kuri pasirodė metų pabaigoje. Atsivertčiau knygą turėdama daug lūkesčių, tačiau, skaitydama pirmąjį iš septynių apsakymų, pamaniau, kad jis kažkuo primena XX a. klasiką – tekstas sklandus, intriga yra, bet magiškas pasaulis, pasiaukojimo motyvas, simbolizmas – tarsi jau girdėta, *nenurauna stogo*. Kiti apsakymai paliko stipresnį įspūdį, ypač – „Namas anapus upės“ ir „Kur išėjo Mikis“.

A. Šlepikas geba rašyti meistriškai įtaigiai, kurti intrigą, įpinti siaubo elementų – skaitant apie jaunus partizanus, pabėgančius į negyvenamą namą prie upės, nugara lakstė šiurpuliai, o apsakymas apie mažą vokiečių berniuką, artėjant rusų kareiviams, bėgantį iš savo namų drauge su tėtomis ir išprotėjusia močiute, priminė pagaulias „Mano vardas Marytė“ romano nuotaikas. Autoriaus akiratyje atsiduria vaikystė ir senatvė – tiek vaikiškas pasaulis, tiek nuo karščio nusikamavę seniai ar protą praradusi močiutė vaizduojami charakteringai ir yra įdomūs savo netikėtais pasirinkimų vingiais.

Vis dėlto, kai knygos apimtis nedidelė, kiekvienas tekstas gula tarsi po didinamuoju stiklu – pradedi galvoti apie tai, pagal kokią logiką ši rinktinė sudaryta, kodėl fantastiniai, maginiai pasauliai mainosi su istoriniais, futuristiniais tekstais. Gijų tarp mistinės Didžiosios motinos, Pavlovo eksperimentų, Antrojo pasaulinio karo, pokario partizanų, karščio išdegintos žemės ir nukryžiavimo scenos iš tiesų esama, tik vis tiek neapleidžia jausmas, kad dėl vientisumo dar reikėtų daugiau apsakymų.

Nepaisant išsakyto skepticizmo, manau, knyga vis tiek verta dėmesio. Kai kurios apsakymų scenos ar nuotaika įstringa ilgam, o tai turbūt ir yra gero literatūros kūrinio tikslas.

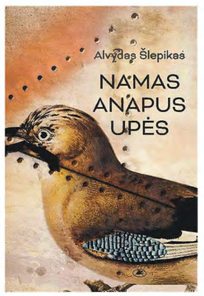

Mantas Adomėnas
„MONETA & LABIRINTAS“
Baltos lankos, 2023

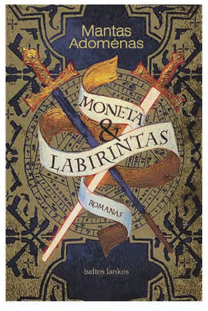

Jei reikėtų išskirti metų knygą, sukėlusią smarkiausią raibuliavimą visuomenėje, tai, be abejo, būtų pirmoji M. Adomėno knyga. Natūralu, kad žinomas vardas geriau atkreipia į save dėmesį nei šiaip debiutuojantis *nouneimas*, tačiau didžiausią įspūdį padarė būtent tai, kad kaip pramoginis, šnipų trileris jis gerokai pranoko savo žanro ribas.

Nors nesu knygų ir filmų apie šnipus mėgėja ir, tiesą sakant, neįsivaizduoju, kaip pogrindinis jų tinklas galėtų atrodyti būtent Lietuvoje, tai, kaip tokį pasaulį vaizduoja M. Adomėnas, sukuria iliuziją, kad tikriausiai taip viskas ir yra. Tad romano linija, sklidina įtampos, nuotykių ir gudrių ėjimų, siekiant įgyvendinti pagrindinio veikėjo Tomo užsibrėžtus tikslus, parašyta puikiai. To tikriausiai ir būtų užtekę elegantiškai sukurtam žanriniam kūriniui.

Tačiau autorius nutarė sekti Umberto Eco pėdomis ir prifarširuoti romaną kur kas daugiau temų. Tiek daug, kad ilgainiui jos šiek tiek apsunkino ir imdavo darytis pikta, kad pagrindinis pasakotojas per daug nukrypo į šalį. Gal dėl to buvo vietų, kai pagrindinio veikėjo erudicija liejasi pro kraštus, jis vienas gabesnių slaptųjų agentų, tačiau ima ir pabaigoje įkliūva į ezoterinę kebeknę. Arba pajunta nepaprastai šiltą ryšį su vietiniu Šnipiškių *vierchu*, kovos menų mylėtoju, ir su malonumu leidžia dienas liurlindamas su juo alkoholį. Alkoholis, beje, kartais čia liejasi upėmis, bet niekada neprislopina pagrindinio veikėjo budrumo ir dažnai yra tik priedanga.

Daug dėmesio skiriama Tomo jaunystės Vilniui – čia tas dešimtojo dešimtmečio pradžios Vilnius kažkoks savotiškesnis, ne toks pilkas, taip pat kupinas paslapčių. Taip, mistikos ir sąmokslo teorijų šiame romane apstu. Šiame romane labai daug visko, bet vieno dalyko pasigedau – humoro.

Knyga neabejotinai verta dėmesio, smalsu, ar netrukus pasirodysianti antroji dalis prilygs pirmajai. Šiaip ar taip, netikėtas M. Adomėno debiutas jau dabar lyginamas su taip pat netikėtu Kristinos Sabaliauskaitės atsiradimu.

Primo Levi
„PERIODINĖ ELEMENTŲ LENTELĖ“
Hubris, 2024. Iš italų kalbos vertė Toma Gudelytė

Prieš pradėdama skaityti šį kūrinį žinojau, kad 2006 m. Didžiosios Britanijos karališkasis institutas jį paskelbė geriausia visų laikų mokslinio turinio knyga. Chemijos pamokų mokykloje nemėgau, tačiau P. Levi mane įtraukė į chemiko laboratorijoje vykstančius stebuklus.

Vis dėlto tai nėra knyga apie mokslą – cheminiai elementai tarnauja autobiografiniam pasakojimui. Per darbą laboratorijose vyniojamos kitų istorijų gijos, darbas pakreipia tolesnius likimo vingius ir padeda išgyventi atsidūrus lageryje. Nors knygos pabaigoje rašytojas kratosi autobiografijos žanro sakydamas: „Tai ir ne autobiografija, nebent iš dalies ir simboliškai, kiek autobiografiškas esti kiekvienas užrašytas tekstas ar, tiksliau, kiekvienas žmogiškas kūrinys; galima sakyti, kad tai istorija. Ar bent man norėjosi, kad ši knyga būtų savotiška mikroistorija: konkretaus amato ir jo pralaimėjimų, pergalių beigi vargų istorija, kokią troškta papasakoti kiekvienas, kai suvokia užsibaigiant karjeros ratą ir menas nebeatrodo amžinas.“ (265 p.)

Savo protėvius – žydus Pjemonto regione – pasakotojas lygina su argono dujomis. Dujos, kaip ir jie, inertiškos ir nesiveliančios sąveikai į chemines reakcijas, nesijungiančios su kitais cheminiais elementais. Rasinė grynumo teorija, kuri sugriovė tiek P. Levi amžininkų gyvenimų, čia atskleidžiama per cheminių elementų paraleles, grynąsias ir negrynąsias medžiagas.

Nors P. Levi apsakymuose atskleistos gyvenimo aplinkybės žiaurios, o kartais, atrodytų, nepakeliamos, knygos nuotaika šviesi, kartais trykštanti humoru, dėmesiu mažoms, juokingoms detalėms. Tarkim, apsakyme „Nikelis“ išnyra pono Pistamiljos ir jo šuns istorija. Šuo šeimininko buvo išmokytas iš kaimynų vogti kalakutus. Tuos kalakutus ponas Pistamilja paskui dovanodavo savo senoms ir bjaurioms meilužėms skirtinguose Pjemonto priešalpių užkampiuose.

Taigi knyga apgyvendina skaitytoją chemiko laboratorijoje ir skaidriu, gyvu pirmo asmens pasakojimu veda per asmeniškos ir kolektyvinės atminties kalvagūbrius.

Asta Lipštaitė, Jurga Mandrijauskaitė, Jūratė Jaseliūnienė
„GYVENIMAS TARP KNYGŲ“
Všį „Mūzų bokštas“, 2023

Ši knyga pirmiausia pasirodė leidykloje „Dvi tylos“, tačiau taip nutiko, kad leidykla tada išgyveno blogus laikus, o galiausiai išvis bankrutavo, palikdama *ant ledo* ne vieną autorių ir nugramzdindama su savimi išleistas knygas. Tada J. Mandrijauskaitė nenuleido rankų ir pati perleido knygą mėlynais kietais viršeliais. Knyga pasirodė prieš Kalėdas, tad, tikiuosi, nemažai žmonių pirko ir dovanojo solidžiai atrodančią knygą draugams ir artimiesiems.

Knygoje kalbinami labai skirtingi žmonės – tiek amžiaus, profesijos, tiek išsilavinimo, materialinės padėties. Čia galima atrasti rimtų mokslininkų, rašytojų, vertėjų ir bibliofilų, taip pat kolekcinėkų, leidėjų ir tiesiog knygų mylėtojų.

Pamenu, kartą viena žymi rašytoja atsisakė pasakoti apie savo mėgstamas ir skaitomas knygas, nes tada žmonės sužinos, kaip veikia jos smegenys, ir tai yra tiesiog per daug intymu. Smagu patyrinėti, ką mąsto šie pašnekovai. Skirtingos namų bibliotekos ir pokalbis su jų turėtojais atskleidžia vis kitokią nuotaiką ir išryškina savitus požiūrio į knygų kaupimą akcentus. Ko gero, normalu, kad vieni pokalbiai, kaip ir sukauptos kolekcijos, labiau vykę, turtingi ir išsamūs, kiti lakoniškesni. Ne visada paprasta prakalbinti žmogų atvykus į jo namų erdvę ir peržvelgus jų kaupiamas knygas.

Ganyti akis šioje knygoje tikrai bus kur – ne tik po interjerus, knygų laikymo principus (tarkime, viena pašnekovė jas sudėliojusi pagal knygos nugarėlių spalvas), bet ir istorijas apie konkrečias turimas knygas ir paralelinius pasakojimus.

Kartais, ypač sužinojus, apie tai, kaip giminaičiai išmeta milžiniškas mirusių artimųjų kauptas bibliotekas, kyla klausimas, kam ir kodėl reikia namuose laikyti šitiek knygų (šį rebusą sprendžiu ir šluostydama dulkes nuo savo knygų lentynų). Paskaičius šią knygą, iškyla skirtingų atsakymų.

SIGITA PŪKIENĖ: GAL KELIAUJAME LAIKU?

Kalbino Kamilė Čelutkaitė

Dovilės Dagienės nuotr.

Vasaris – ypatingas mėnuo knygų leidybos sektoriui Lietuvoje. ES programos „Kūrybiška Europa“ biuro Lietuvoje vadovė Kamilė Čelutkaitė kalbino Sigitą Pūkienę, leidyklos „Aukso žuvys“ įkūrėją ir vadovę, apie sėkmingą leidyklos dalyvavimą kvietime „Europos grožinės literatūros sklaida“ ir jo iš dalies finansuotą knygų seriją „Keliautojai laiku.“

– Papasakokite apie projektą „Keliautojai laiku“. Kaip gimė jo idėja? Kokie buvo jo tikslai ir pagrindinės veiklos?
– Jis gimė, galima sakyti, atsitiktinai, nes patekau į biuro „Kūrybiška Europa“ seminarą apie grožinės literatūros vertimų kvietimą. Nežinau, kodėl ten nuėjau, bet man buvo įdomu. Konsultavausi su Egle Deltuvaite, tuomete „Kūrybiškos Europos“ biuro Lietuvoje vadove. Aišku, daug nagrinėjau, kas tą finansavimą gauna. Stebėdama sėkmės pavyzdžius supratau, kad kiekvieno leidėjo leidžiamos knygos tikslingai kažkuo susietos. Esame istorinių knygų leidykla, tad sugalvojau, kad skaitydamas istorinį kūrinį tarsi nusikeli į kitą laikmetį. Taip ir gimė projekto idėja – keliavimas laiku skaitant knygas.

Serijai „Keliautojai laiku“ pradėjome ieškoti tinkamų grožinės literatūros kūrinių, pasakojančių apie istorinius dalykus aktualiai, šiuolaikiškai, ir kad pasirinkti autoriai savo šalyse būtų žinomi, apdovanoti už savo kūrybą, bet niekada neišleisti Lietuvoje. Iš pradžių daug tarėmės su įvairiais vertėjais, ypač iš retesnių kalbų (manome, kad vertėjai apskritai yra pagrindiniai kitų kalbų literatūros ambasadoriai), kritikais, literatūros ekspertais ir taip po truputį susirinkome knygas serijai.

Kvietimo gairėse buvo nurodyta, kad reikia rinktis įvairesnius literatūros žanrus, retesnes kalbas, o tai man buvo labai prie širdies, nes leidžiame ir komiksus, ir neįprasto mišraus žanro knygas. Taip serijoje, be romanų, atsirado komiksų, knygų vaikams, apsakymų rinkinys.

Gavę pirmąjį kvietimą per dvejus metus išleidome aštuonias knygas ir jas labai tikslingai pristatėme su žinute „Keliautojai laiku“. Komunikuodami žaidėme įvairiomis keliavimo prasmėmis skleisdami tokias žinutes: „Tavo kelionė į sovietmetį truks keturias valandas“, „Jūs keliausite į viduramžius“, „Nusikelkite į Suomijos ateitį“. Pirmieji mūsų keliautojai buvo vertėjai – juos būtinai paminėdavome ant knygų viršelių.

Bendras serijos komunikacijos ir dizaino konceptas padėjo žmonėms atpažinti, kad tai vienos serijos knygos, ir skatino skaityti kitą tos serijos knygą, jeigu kažkuri patiko. Pvz., pirmo serijos sezono intriga buvo knygų nugarėlių dizainas, t. y. turint visas knygas lentynoje buvo galima surinkti visą paveikslą, kurį nupiešė Martynas Pavilonis. Antram serijos sezonui buvome paskelbę knygų prenumeratą – ji taip pat vyko labai sėkmingai. Kad prenumerata veikia, supratome iš skaitytojų atsiliepimų, nes jie laukia, jie pirmieji gauna knygas, nors nežino, ką gaus, – toks savotiškas žaidimas. Norėjosi skaitytojus nukelti į kitą laikmetį ir įtraukti į žaidimą.

– Serijos leidybą ir viešinimą iš dalies finansavo „Kūrybiškos Europos“ kvietimas „Europos grožinės literatūros sklaida“, kurį laimėjote net du kartus. Kaip atrodė pats paraiškos teikimo procesas, kiek laiko jis truko?
– Pirmą kartą užtrukau gal kokius gerus tris mėnesius. Labai norėjau įsigilinti į reikalavimus, ko reikia, kad galėtume gauti finansavimą, todėl man buvo svarbu išsinagrinėti visas gaires, – tam skyriau labai daug laiko. Praktiškai atsikeli ir pradedi skaityti vėl iš naujo, kol tampa labai aišku, ką turi daryti. Tada daug dėmesio skyriau dizaino ir komunikacijos konceptui, inovaciniams sprendimams išvystyti.

Iš pradžių sugalvojome, kad pasidarysime visų knygų skaitmenines versijas ir padovanosime skaitytojams, vėliau tai išsivystė iki nedidelės mobiliosios aplikacijos „Keliautojai laiku“. Joje įtrauką galima ir pasiklausyti audioformatu, ir paskaityti – tokią didelę, valandos trukmės, ištrauką. Labai norėtume bendradarbiauti su „Lietuvos geležinkeliais“. Įsivaizduokite tokį scenarijų: sėdi traukinyje ar stotyje, pamatai lipduką „Keliaukite laiku“ su QR kodu, jį skenuoji ir bent valandą turi ką veikti – gali klausytis knygos arba ją skaityti. Keliauji ir laiku, ir traukiniu. Tai labai padėtų serijos komunikacijai. Įeigu viskas pavyks, tikimės, kad šią aplikaciją galėsime pritaikyti ir kitoms knygoms, ne tik serijai „Keliautojai laiku“. Tokios inovacijos, matyt, davė mūsų paraiškai daug balų, bet nesitikėjome, kad taip sunkiai ir ilgai truks tai įgyvendinti. Dabar šis sunkus etapas praėjo ir galime šią programėlę toliau tobulinti ir pildyti.

Manau, Lietuvos skaitytojams mūsų serija patinka ir vien dėl to norime ją tęsti toliau, sugalvoti naujų būdų, kaip pakeliauti, pažaisti su skaitytojais, nes savotiškai jaučiamės prisidedantys prie skatinimo skaityti. Ne tik prie naujų Europos šalių autorių ir jų istorijų atradimo, bet ir skatinimo skaityti. Neįsivaizduojate, kiek gavome laiškų iš tėvų, kai išleidome garsaus švedų rašytojo Jakobo Wegeliaus knygą vaikams „Žudiko beždžionė“. Jie rašė: „Ką jūs čia leidžiate? Mano vaikas pradėjo skaityti!“, o knyga – stora, daugiau nei 550 puslapių. Džiaugiamės, kad skatiname vaikus skaityti.

Grįžtant prie „Kūrybiškos Europos“ paraiškų teikimo: stengiausi kiek įmanoma labiau atsižvelgti į reikalavimus, kad įgyvendndami projektą leistume kuo įvairesnių žanrų ir kalbų vertimus. Konsultavausi dėl inovatyvių būdų komunikuoti su viešųjų ryšių agentūra, nes apie 2018 m. būtent vertimų sklaida buvo prioritetas. Kiekvienas leidėjas turi savo auditoriją ir išeiti už įprastų skaitytojų rato, ypač tokioje mažoje šalyje kaip Lietuva, yra nelengva. Taigi turėjome tikslą praplėsti savo įprastą auditoriją ir tai darėme per serijos reklamą, per kelionės motyvą. Rodėme reklamą viešajame transporte esančiuose ekranuose, festivalyje „Kino pavasaris“, kuris per pandemiją vyko oro uoste, filmai buvo rodomi lauko ekrane.

Vėliau šio konkurso prioritetai jau buvo kiti – lyčių lygybė, ekologija, prieinamumas, tad irgi daug mąstėme, kaip į juos atsižvelgti. Pvz., knygose atsirado FSC miškotvarkos sertifikato ženkliukas – mokėjome papildomai už popierių ir spausdinimą, kad būtų atsodinami miškai ir išsaugoma biologinė įvairovė. Pradėjome sąmoningai perteikti tokį mąstymą leisdami ir kitas savo knygas, nes jaučiame, kad tai aktualu ir kuria pridėtinę vertę skaytytojams.

– Ką rekomenduotumėte ir ko palinkėtumėte leidykloms, svarstančioms apie galimybę teikti paraiškas „Kūrybiškos Europos“ kvietimui „Europos grožinės literatūros sklaida“?
– Rekomenduočiau sukurti stiprią idėją, kuri jungtų atrinktas leisti knygas. Kai jas jungia turinio, komunikacijos, žanro ar tematikos idėja, paraiška yra žymiai stipresnė. Dar rekomenduoju laikytis visų kvietimo nuostatų ir gairių, kurias suteikia „Kūrybiškos Europos“ biuras, paraiškai nagrinėti skirti daugiau laiko, nepalikti to paskutinei nakčiai. Mums tai tikrai labai pasiteisino. Nesu tokia knysliukė, bet būtent rengdama „Kūrybiškos Europos“ paraiškas paramai vertimams gauti pastebėjau, kad man patinka pamažu gilintis – kažką atrandi, kažko užklausi vertėjų, leidėjų. Žodžiu, svarbu pasilikti pakankamai laiko įsigilinti, nes vėliau nemiegoti ir stresuoti laukiant rezultatų yra nesąmonė.

Dėl palinkėjimo. ES paraiškų daug kas išsigąsta dėl biurokratinių dalykų, nes jų tikrai labai daug, arba dėl anglų kalbos, kuria reikia viską užpildyti, bet palinkėčiau nebijoti ir pabandyti. Man pavyko pateikti tą sudėtingą paraišką vien dėl begalinio smalsumo ir noro išsiaiškinti, kaip viskas vyksta. Kol nepabandai, viskas atrodo paslaptingai ir mistiškai, bet kai išsiaiškini, pabandai ir pateiki, viskas atrodo kitaip, o jeigu dar ima ir pavyksta, jautiesi tarsi išsprendusi sudėtingą galvosūkį. Palinkėčiau ir laiko turėti, ir pasimėgauti kuriant leidybos strategijas, ir daugiau drąsos teikiant.

– Puiki perspektyva į tai žiūrėti į kaip galvosūkį! Ačiū jums už pokalbį.

REŽISIERIUS TOMAS VENGRIS: MEILĖS ISTORIJOS MAN VISADA ATRODĖ TRU PUTĮ IRONIŠKOS

Rašė Daiva Juonytė
Nuotraukos Audriaus Solomino

„Mes, žmonės, esame gerokai paprastesni, nei įsivaizduojame“, – sako režisierius Tomas Vengris ir priduria, kad kurdamas naujausią savo filmą „5 ½ meilės istorijos viename Vilniaus bute“ į meilės istorijas žiūrėjo su šypsena. A klasės filmų festivalyje „Juodosios naktys“ Taline geriausiu filmu konkursinėje programoje „Rebels With a Cause“ pripažintas kino pasakojimas mus visus kviečia šiek tiek pasijuokti iš savęs ir dar kartą prisiminti, kad ne visos meilės istorijos baigiasi laimingai.

– Tomai, pradėsiu ne nuo pradžių, o nuo akivaizdžiausio dalyko – filmo pavadinimo. Negana to, kad jis labai ilgas ištarti, jame dar atsidūrė ir žodžių junginys „meilės istorijos“, kurio, pripažinkime, daugelis kino kūrėjų, kalbėdami apie savo filmus, vengia.

– Norėjau sukurti paprastą, žmogišką filmą apie gyvenimą ir jo absurdiškumą. Pavadinimas „meilės istorijos“ man visada atrodė truputį ironiškai. Žmonės dažniausiai mano esantys racionalūs, gebantys strateguoti, tačiau iš tiesų mes labai daug vaidiname ir apsimetinėjame – visi esame gerokai paprastesni, o mus visus sieja noras mylėti ir būti mylimiems.

Kai kilo mintis kurti „5 ½ meilės istorijos viename Vilniaus bute“, man pačiam buvo labai sunkus metas – ką tik buvau pabaigęs savo pirmąjį filmą „Gimtinė“, po jo aplankė tuštuma, tapau šiek tiek jautresnis nei paprastai. Chaotiškas buvo ir mano asmeninis gyvenimas. Stebėjau kitus ir aplink mačiau tiek daug teatro, vaidybos. Būtent tada man pasirodė, kad esame tokie paprasti sutvėrimai, o meilės istorijos mus suvienija – nesvarbu, kokios jos būtų.

Norėjau parodyti, kad būna visaip, – meilės istorijos ne visada turi laimingą pabaigą. Ir pavadinimas, nors neprisimenu tikslios akimirkos, kai jį sugalvojau, man pasirodė labai juokingas. Tą ironiją siekiau išlaikyti viso filmo metu. Nors pirmas scenarijaus juodraštis buvo labiau tragiškas nei tragikomiškas, kurdamas filmą norėjau, kad mes visi galėtume truputį pasijuokti iš savęs.

– Filmas pasakoja penkias su puse jautrias istorijas apie poras, kurios susitinka, įsimyli ir išsiskiria – visuomet tame pačiame „Airbnb“ bute Vilniuje. Beje, jūsų bute.

– Baigdamas pirmąjį filmą darbo reikalais daug keliavau po Europą ir dažnai apsistodavau trumpalaikės nuomos „Airbnb“ butuose. Jų konceptas man pasirodė įdomus. Juk viešbutis yra viešbutis, jis nepretenduoja tapti namais – turi standartinį interjerą, jame nėra virtuvės ir pan. Apsistodamas viešbutyje dažniausiai supranti, kad čia pabūsi porą dienų, ir tiek. Su trumpalaikės nuomos būstais vyksta šioks toks teatras. Toks butas kiekvienam apsistojusiam imituoja namus: ant spintelių padėta kokių nors nuotraukų, dirbtinių augalų. Būtent tai mane ir sudomino – koks yra gyvenimas, kai apsigauni, kad, būdamas „Airbnb“, esi namuose.

Pradėjau galvoti ir apie savo butą Vilniuje, kuris mūsų šeimai priklauso nuo nepriklausomybės. Mano tėvai gyvena Amerikoje, aš ten užaugau ir per tą laiką šiame Vilniuje esančiame bute gyveno labai daug žmonių. Žinoma, neplanavau filmuoti savo bute – praėjo studentiški laikai ir aš buvau nusiteikęs niekada neįsileisti filmavimo aikštelės į savo aplinką. Tai yra nesąmonė ir nereikia taip daryti (*juokiasi*). Tačiau filmo idėja vis tiek gimė galvojant apie šį butą. Labai daug kas – pažįstami, draugai ir nepažįstami – jame gyveno, pasirodo, jame vyko įvairūs vakarėliai, apie kuriuos nieko nežinojau, įvairios meilės dramos. Supratau, kad negaliu paleisti šios idėjos. Pavyzdžiui, pamačiau, kad virtuvėje yra šluota leopardiniu raštu. Aš jos nepirkau, mano tėvai jos nepirko. Tai padarė kažkas, kas ten gyveno. O ją naudojo, greičiausiai, daugelis.

Galiausiai filmo lokaciją privertė rinktis COVID-19 ir karantinas. Niekas nekeliavo, nebuvo turistų, tad daugelis trumpalaikės nuomos butų tapo ilgalaikės nuomos būstais ir nebuvo iš ko rinktis. Ilgai ieškojome ir galiausiai aš supratau, o gal ir pasąmoningai žinojau, kad nerasime. Todėl filmą filmavome mano bute ir, manau, išėjo taip, kaip ir turėjo būti.

– Nors scenarijų pradėjote rašyti vienas, prie scenarijaus autorių galime rasti ir animatorės, režisierės Tatios Rosenthal pavardę.

– Taip, scenarijų pradėjau ir baigiau rašyti vienas, tačiau Tatia įsijungė į procesą viduryje ir tapo svarbia jo dalimi. Turiu keletą draugų, bendrakursių iš Amerikos, bendraminčių, su kuriais dalijuosi scenarijumi įvairiose rašymo stadijose. Rašant man atrodė, kad nors yra daug smagių dalykų, mintis man patinka, tačiau nesijaučiu tvirtai, nes prisiliečiu prie labai didelių temų. Suabejojau, ar turiu pakankamai gyvenimiškos patirties rašyti tokiomis bendromis temomis *(šypsosi)*. Truputį išsigandau, kad bandau apžioti daugiau, nei galiu. Antologinį scenarijų labai sunku rašyti tiek tematiškai, tiek struktūriškai, – reikia viską taip sujungti, kad žiūrovas, išėjęs iš kino salės, jaustų, kad pažiūrėjo vieną filmą, o ne keletą trumpametražių istorijų.

Kaip tik tuo metu kalbėjausi su vienu draugu režisieriumi iš Izraelio, kuris buvo matęs mano scenarijų. Jis bandė mane nuraminti, kad scenarijus yra geras. Pokalbio metu paaiškėjo, kad jis turi pažįstamą izraelietę, gyvenančią Niujorke. Tuo metu aš irgi ten buvau. Ji buvo parašiusi ir režisavusi animacinį filmą, kuriame supynė devynias istorijas. Mes su ja susitikome kavos, pasikalbėjome ir aš supratau, kad, nepaisant to, kaip stipriai skiriasi mūsų rašymo stiliai, mentalitetas, pasaulėžiūra, mums puikiai sekasi bendrauti. Tada ir pagalvojau, kad būtų įdomu kartu dirbti. Daviau jai perskaityti scenarijų, jis jai labai patiko. Tada Tatia parašė savo vienos istorijos juodraštį, jis labai patiko man. Pradėjome kartu dirbti, ji atvyko į Vilnių. Galiausiai paaiškėjo, kad Tatia su Lietuva turi ir asmeninį ryšį, – jos senelis buvo rabinas Vilniuje, tačiau spėjo pasitraukti į Ameriką dar prieš prasidedant holokaustui.

Taigi, nors Tatia įsitraukė viduryje, jos indėlis labai didelis. Būtent ji padėjo surasti tam tikrą pasakojimo lengvumą, toną, kurio labai norėjau, bet kurio kartu labai trūko.

– Visos meilės istorijos yra labai skirtingos, atskleidžiančios įvairius meilės etapus, formas ir rūšis. Kaip jas atsirinkote?

– Istorijų turėjau labai daug, tikrai ne penkias – atsirinkau tiek, nes man atrodė, kad tai geras skaičius. Tačiau iš viso jų buvo gal 20 ir visos jos – nori ar nenori – vienaip ar kitaip prisiliečia prie kažko asmeniško. Norėjau parodyti labai įvairias meilės formas ir veidus, atskleisti, ką reiškia žodžiai „meilės istorija“. Žinojome, kad negalėsime patyrinėti kiekvieno niuanso ar apimti visko, kas telpa į žodį „meilė“. Todėl rinkomės galvodami apie tai, kad būtų kuo daugiau įvairovės. Į filmą patekusios istorijos – tos, kurios mums labiausiai patiko ir stipriausiai mus, autorius, emociškai palietė.

– Filme vaidina didelė tarptautinė aktorių komanda – Velta Žygurė, Vidas Petkevičius, Jonas Braškys, Valene Kane, Alison Oliver, Marijus Mažūnas, Yiftachas Kleinas, Hadar Ratzon Rotem, Ieva Andrejevaitė, Šarūnas Datenis, Géza Röhrigas ir kiti. Kaip vyko atrankos ir kaip sekėsi dirbti kartu?

– Atrankas pradėjome pačioje COVID-19 pradžioje, kai dar niekas nežinojo, kaip bus toliau. Tačiau tuo pat metu aktoriai neturėjo darbo, todėl visi – net ir tarptautinio lygio profesionalai – mielai sutikdavo pasikalbėti per programą „Zoom“. Turėjome tarptautinę atrankų režisierę, paraleliai vyko atrankos ir Lietuvoje. Suradau tokių žmonių, kurie man pasirodė įdomūs, kartais netipiniai, ne tokie, kaip parašyta scenarijuje. Labai daug bendravau asmeniškai ir labai džiaugiuosi, kad šiuos aktorius pasirinkome. Darbas su jais buvo nuostabus, man – tai mėgstamiausia viso filmo kūrimo proceso dalis.

Žinoma, tuo pat metu kilo ir daug iššūkių: aš net nebuvau pagalvojęs, kaip bus sunku ir kiek vargins tai, kad kiekvieną savaitę aktoriai, su kuriais ką tik pradėjai dirbti, išeina ir juos pakeičia kiti. Vieną dieną prieš filmavimus visi, pavargę po skrydžių, porą valandų skirdavo repeticijoms, o kitą dieną jau stodavo prieš kameras. Paprastai ilgametražiame filme prie aktorių pripranti po pirmos savaitės – pradedi suprasti, kaip jie dirba aikštelėje, kokios jų stiprybės ar silpnybės, kiek reikia dublių, o čia buvo atvirkščiai: po penkių dienų jų jau laukė lėktuvai, kuriais jie išskrido. Jei kažko nespėjai nufilmuoti, viską reikia spręsti montuojant *(šypsosi)*. Tačiau kartu buvo labai *faina*. Režisuodamas šį vieną filmą jaučiausi taip, lyg būčiau režisavęs dešimt. Žinoma, padėjo tai, kad veiksmas vyko vienoje erdvėje, tad komanda jau žinojo, kaip reikia pastatyti kameras, suderinti apšvietimą ir kitus techninius niuansus. Labai džiaugiuosi, kad, priešingai nei pirmajame filme, kur teko spręsti daug techninių problemų, pavyko dirbti su aktoriais taip, kaip norėjau: kartu ieškojome, kaip perteikti vienas ar kitas emocijas, iššifruoti įvairias potekstes. Aišku, buvo ir nemažai rizikos – kas, jeigu atvažiavęs aktorius labai nesutars su scenos partneriu? Juk nieko nebepakeisi. Tačiau tokie sunkūs momentai suteikė daug energijos ir įkvėpimo. Nors procesas buvo nelengvas, bet smagus.

– Negalima nepaminėti ir filmo garso takelio, kuris ne tik emociškai sustiprina filmo akimirkas, bet ir įgyvina patį butą.

– Šiame filme garsas man be galo svarbus. Labai džiaugiuosi, kad su garso režisieriumi Juliumi Grigelioniu pradėjome kalbėti likus dar labai daug laiko iki filmavimo pradžios. Man buvo labai svarbu, kad žiūrėdamas filmą žiūrovas jaustų, kad butas – pagrindinis veikėjas. Žinoma, tai labai subtilu, tačiau norėjau, kad butas kvėpuotų, jo vamzdžiai taptų venomis. Labai daug prie to dirbome ir dėl to tik dar labiau didžiuojuosi galutiniu rezultatu. Garsas kine yra vienas tų dalykų, kurį pastebi labai mažai žiūrovų. Kita vertus, tai tokia meno rūšis, kurio didžiausia sėkmė yra tada, kai jį galima pajausti, bet nebūtinai pastebėti. Tikiu, kad mums pavyko įkvėpti sienoms gyvybės, perteikti filmo geografiją – juk kamera beveik neišlenda iš buto, tad būtent garsas leidžia pajusti visą Vilnių.

– Festivalio „Juodosios naktys“ konkursinėje programoje „Rebels With a Cause“ filmas „5 ½ meilės istorijos viename Vilniaus bute“ buvo išrinktas geriausiu. Kiek jums pačiam svarbūs apdovanojimai? Kas labiausiai džiugina festivaliuose?

– Festivaliuose smagiausia yra tada, kai prieina nepažįstamas žmogus, kurio akys spindi, ir greitakalbe pradeda pasakoti, kaip filmas arba tam tikra jo scena jį paveikė, surezonavo. Labai *faina* išgirsti tą atsiliepimą ir suprasti, kas pavyko. Arba kas nepavyko. Juk aš, kaip režisierius, kaip kūrėjas, mokausi toliau ir kiekvienas projektas, kiekvienas žingsnis yra bandymas tobulėti, pasakoti savo istorijas ir pasidalyti savo mintimis. Todėl bendravimas su žiūrovais man yra labai svarbus.

Kalbant apie prizus – nenoriu, kad nuskambėtų ciniškai, tačiau manau, kad apdovanojimas gali būti labai atsitiktinis dalykas ir tai neturi nieko bendra su filmo kokybe. Na, galbūt kartais turi, bet kartais – ne. Labai džiaugiuosi, kad buvome apdovanoti – tai padeda būti pastebėtiems, didėja tikimybė, kad filmas keliaus į kitus festivalius, o aš labai tikiuosi, kad tai man padės turėti galimybę kurti. Tikrai smagu, kad kažkas įvertina, bet ne dėl to kuriu filmus. Tačiau jei apdovanojimai padidina tikimybę, kad galėsiu tai daryti ir toliau, dėl to tik geriau.

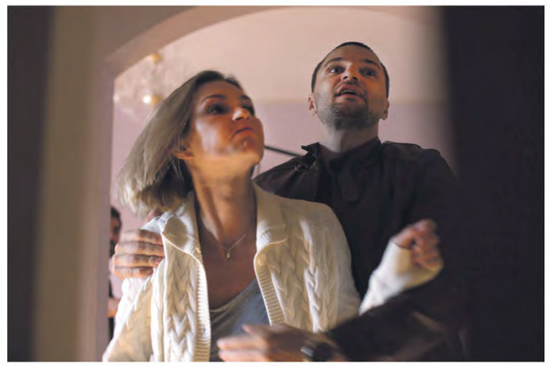

Kadrai iš filmo „5 ½ meilės istorijos viename Vilniaus bute“

MADA – MENAS AR KOMERCIJA?

Doc. dr. Kristina Stankevičiūtė
Vilniaus Gedimino technikos universiteto
Kūrybinių industrijų fakulteto dėstytoja

Keldama tokį klausimą rizikuoju užsitraukti ilgalaikę ir neblėstančią viso mados pasaulio atstovų rūstybę ir pasmerkti save būti amžiams išmestai iš jų tarpo – kur dar net nespėjau patekti. Tačiau esu drąsus žmogus, kurį motyvuoja iššūkiai, todėl giliai įkvepiu ir neriu į šio tūkstančius mados kritikų iečių sulaužiusio ginčo gelmes.

Beje, pradėti tokią konceptualią diskusiją norėčiau nuo nuoširdaus pareiškimo, kad keliamu klausimu tvirtos nuomonės neturiu – ji dažniausiai priklauso nuo pašnekovo sugebėjimo mane įtikinti vienu ar kitu mados reikšmingumo aspektu. Taigi šis tekstas – tarsi savotiška rašymo terapija ar, tiksliau, būdas apmąstyti mados meninių pretenzijų įžūlumą. Arba kuklumą.

„Viktor & Rolf", Paris Haute Couture Summer 2024.

Žvalgantis po mados pasaulio scenas ir užkulisius internete, patogiai įsitaisius ant sofos, dažnai kyla visai nepatogus klausimas – kaipgi suprasti tai, ką juose matome: kas yra mada, rodoma ant įvairiausių podiumų ir kitose aplinkose, apie ką apskritai byloja tie sveiku protu nesuvokiami dizainai, modeliai, dekoracijos ir šou? Podiumo modelių veidai, padengti kosmetinių kaukių mišiniu, kad atrodytų kaip vitrinų manekenai; nieko nedengiančios tiulio suknelės ant nuogo kūno; medžio pliauskų karūna kaip galvos apdangalas; aukštyn kojomis apversta suknelė, pritvirtinta prie korseto, – trumpiau tariant, visa tai, ką tūlas anglakalbis paprastai išreiškia kiek necenzūrine fraze *wtf*??? Kam skirta visa ši šimtus tūkstančių kainuojanti pramoga – ar ji turi ką nors bendro su mada, kuri, remiantis anksčiau (kituose tekstuose ☺) minėtu žodyno apibrėžimu, yra „tam tikru laiku visuomenėje vyraujantis stilius (drabužių, papuošalų, kitų aksesuarų, architektūros, maisto, literatūros kūrinių ir kt.), periodiškai pasikartojantis su tam tikrais pasikeitimais ir patobulinimais"? Ar šiandienos ekologijos problemų kamuojamame pasaulyje dar galime sau leisti taip neatsakingai komunikuoti apie mados paskirtį? Kokia ji, ta mados paskirtis, galų gale, jei jos kuriami drabužiai neatlieka pagrindinės – aprangos – funkcijos?

Akimirkos iš Adelės Buro kolekcijos „Kas aš?" pristatymo 2022 m. „Mados infekcijoje".

„ZUMA Press" / „Scanpix"

Roko Lukoševičiaus / BNS foto nuotr.

MADOS SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI

Taigi, apsukę ratą, vėl grįžtame prie mados termino apibrėžimo, kuriam, pasirodo, sauso žodyno stiliaus toli gražu nepakanka. Kadangi jau prisižadėjau vystyti konceptualią diskusiją, reikėtų kreiptis į solidžius filosofinius šaltinius ir bandyti suprasti, kas per žvėris yra tas konceptas apskritai ir iš ko jis „padarytas". Šį sudėtingą klausimą išsamiai nagrinėjo prancūzų filosofai Gilles Deleuze'as ir Pierre-Félixas Guattari, kurie teigia, kad konceptas iš esmės yra tam tikra sąvoka, kuri susideda iš kitų konceptų, arba sąvokų, todėl dauguma jų, tų sąvokų, nestabilios, nes jų sudedamosios dalys nuolat keičiasi, priklausomai nuo konteksto, kuriame jos vartojamos, nuo pačių vartotojų ir daugelio kitų dalykų, kurie nėra itin susiję su mūsų nagrinėjama tema, todėl toliau čia nebus minimi.

Taigi, jei keliame klausimą, kas yra mada, turėtume pasidomėti, iš ko susideda jos sąvoka, arba konceptas. Remiantis įvairių žodynų ir kitų mokslinių šaltinių įvairiais apibrėžimais, pagrindinės mados sudedamosios dalys yra aprangos stiliai, tendencijos, sveiku protu nepaaiškinama jų kaita ir tos kaitos periodiškumas. Kiek nutolusios, bet vis dėlto be galo svarbios, kitos sąvokos yra originalumas, naujumas, unikalumas, medžiagiškumas, kūryba, ir toliau – populiarumas, geidžiamumas, jaunystė. Iš kitos labai svarbios pusės – forma, siluetas, spalvos, proporcijos; trečioje pusėje atrandame vyriškumo, moteriškumo, lytiškumo, kūniškumo, amžiaus, socialinės klasės sampratų, ir tai toli gražu ne viskas. Dar yra istorinis kostiumas, nacionalinis kostiumas, uniforma – žodžiu, kuo toliau į mišką, tuo daugiau medžių, t. y. sąvokų. Visoms šioms sąvokoms materializuoti – įgyvendinti žemiškais pavidalais – reikalingi visiškai ne efemeriški ir ne filosofiniai, o gal net ir ne konceptai: žaliavų kaina ir kokybė, gamybos, transportavimo, reklamos išlaidos, gaminių masiškumas. Kitaip tariant, komercija kaip konceptas, filosofinis ar ne, yra absoliučiai integrali ir neatsiejama mados dalis, ir visiškai nesvarbu, ar madą traktuosime kaip meną, ar kaip kasdienę praktiką, finansinė dimensija yra viena svarbiausių šio nuodingai patrauklaus pasaulio sėkmės koordinačių.

Čia vis dėlto turiu patikslinti, kad nekalbame apie komercinę mados sėkmę apskritai, t. y. ar brangiai parduodama mada turėtų būti laikoma sėkmingesne už pigią (į šį klausimą daugybė *madisčių*, t. y. mados praktikuotojų, jau seniai atsakė labai paprastai: šiandien kaina nevaidina jokio vaidmens, sėkmė madoje yra unikalumas, originalūs stiliaus sprendimai ir tinkamas pritaikymas konkrečiam individui). Čia kalbame labiau apie mados paskirtį, jos prasmę – jei mada yra menas, ją turime vertinti visų pirma pagal estetikos, kūrybos ir panašius kriterijus, o jeigu jos pirminė paskirtis yra komercinė, ji susijusi su funkcionalumu, patogumu, draugiška kaina ir pan.

Svarbu paminėti, kad kitose meno srityse šis klausimas apskritai formuluojamas kitaip. Šiuolaikiniame neoliberalizmo ir socialinių tinklų persmelktame pasaulyje sėkmė matuojama visų pirma ne kokybe ar konceptualiais apibrėžimais, bet patiktukų skaičiumi ir auditorijos dėmesio dydžiu. Ribos tarp to, kas yra tikra (tikras menas, tikra mada, tikra literatūra) ir kas ne, išsitrina, svarbūs tampa populiarumas, santykis su žiūrovu, jo lūkesčių suvokimas ir atliepimas, garantuojantis tuomet jau ir komercinį pasisekimą. Svarbiausiu tiek sėkmės, tiek populiarumo rodikliu tampa buvimas medijų eteryje, kuriame, anot Daramo (Didžioji Britanija) universiteto mokslininkės A. Brown, mes renkamės kultūros ir meno kūrinius ne todėl, kad laikome juos geresniais už kitus, bet todėl, kad neturime kito pasirinkimo, tik į juos žiūrėti, – jie šaukia garsiau, vaidenasi didesniame kanalų skaičiuje ir tiesiog užpildo (ar gal labiau užtvindo) medijuotą mūsų egzistenciją. Kitaip tariant, sėkmės trokštantis menininkas (o kuris gi jos netrokšta?) tiesiog neturi kitos išeities, kaip taikyti tam tikrus populiarumo, komerciškumo principus savo kūryboje, nes gali likti apskritai nepastebėtas.

MADA IR / AR FUNKCIONALUMAS

Kadangi esu meno gerbėja ir mados entuziastė, iš principo žaviuosi beprotiškais mados sprendimais, ypač kai su jais susiduriu tik kompiuterio ekrane. Tačiau, žvelgiant iš praktinio pritaikomumo perspektyvos, medgalių karūna ar 6 kv. cm dydžio rankinukas, į kurį sunkiai telpa net lūpdažis (2019 m. pavasarį Paryžiaus mados savaitėje pristatytos „Jacquemus" prekės ženklo „Mini Le Chiquito" rankinės buvo mažesnės už banko kortelę), kelia susirūpinimą tiek tvarumo, tiek vartojimo aspektu. Iš tiesų pagrindinė problema, kurią turi spręsti mados menininkas, arba dizaineris, – funkcionalumo, nes drabužio (taip pat ir aksesuaro) paskirtis visų pirma yra dėvimoji (šis *a priori* apribojimas negalioja daugeliui klasikinių menų, kaip skulptūra ar tapyba, nes jų funkcionalumo niekas nekvestionuoja – nebent tam tikros mąstysenos piliečiai, kurie kartu su šeima iš filmuko apie Rūgpienių kaimą nusprendžia, kad didžiausia nauda iš paveikslo – jis uždengia dvi skyles sienoje). Juk, logiškai mąstant, drabužis, kurio neįmanoma dėvėti, neturėtų būti priskiriamas mados kontekstui.

Tačiau tikro menininko tokia niekinga smulkmena kaip loginis neatitikimas niekada nesustabdys. Kaip pavyzdį galima pateikti neseniai šį pasaulį palikusio mados dizainerio Thierry Muglerio kūrybą. Tarp žymiausių jo darbų – įvairūs gaminiai, dažniausiai korsetai ar kitokie aptempti drabužiai iš metalo, tokie kaip, pavyzdžiui, motociklo formų įkvėpta glaustinukė. Tokios aprangos funkcionalumo net nėra kaip kvestionuoti – akivaizdu, kad šis parametras kūrėjo vizijoje apskritai neegzistuoja. Beje, čia verta paminėti, kad toks atsainumas dėvėtojo atžvilgiu buvo vienas ryškiausių T. Muglerio kūrybos bruožų: jo drabužius demonstruojančios manekenės nuolat skysdavosi, kad jų neįmanoma apsirengti. Atrodytų, pagrindinis dizainerio tikslas buvo kuo labiau deformuoti natūralų moters kūną, permodeliuojant jį pagal savo viziją.

Kita vertus, vizijos turėjimas ir yra tai, kas skiria mados menininką nuo mados amatininko, sako dizainerė, Vilniaus dailės akademijos mados profesorė Jolanta Talaikytė. Mados kūrėjas, kaip ir bet kuris kitas menininkas, kurdamas atsiremia į dalykus, kurie yra jam svarbūs: jo estetika, vidinis pasaulis, jo matymas, emocijos, prisiminimai ar kitkas, kas tuo metu jam (ar jai) yra svarbu. Tačiau, kuriant dėvimąją madą, t. y. gatavus drabužius, tampa aktualūs ir daugelis kitų dalykų – funkcionalumas, praktiškumas, galiausiai mados tendencijos ir komerciniai aspektai (kainos ir kokybės santykis, gamybos apimtis, audinio, apdailos pasirinkimas ir t. t.) Tikras profesionalas vis dėlto negali visiškai ignoruoti drabužio funkcionalumo aspekto, sako profesorė.

MADOS MENIŠKUMO TIPOLOGIJA

Atrodo, G. Deleuze'as ir P.-F. Guattari nelabai padeda suvokti mados, meno ir komercijos nemeilės trikampį. Teks eiti jau pramintu taku ir ieškoti mados pasaulį reguliuojančių apibrėžimų, dėl kurių susitarta kiek anksčiau.

Svarbiausia mados pasaulio institucija vis dar išlieka Prancūzijos mados motina – Aukštosios mados sindikatiniai rūmai (pranc. *Chambre Syndicale de la Haute Couture*), įkurti 1868 m. aukštosios mados išskirtinumui užtikrinti. Būtent šie rūmai sprendžia, kokie mados kūrėjai gali vadintis tikrais aukštosios mados dizaineriais – tam neužtenka būti beprotiškai talentingam. Julie Bradford mados žurnalistikos studentams skirtame vadovėlyje teigia, kad norintys save vadinti aukštosios mados kūrėjais visų pirma turi turėti dirbtuves Paryžiuje ir demonstruoti kolekcijas Paryžiaus mados savaitėje dukart per metus. Oficialiame paties sindikato puslapyje pateikiamame sąraše tokių narių yra tik penkiolika, kiti vadinami nariais-korespondentais (jų yra aštuoni) ir kviestiniais nariais (jų – devyniolika). Aukštosios mados drabužiai – vienetiniai, siuvami pagal primatavimą, naudojant tik aukščiausios kokybės audinius ir apdailą, prireikus pasitelkiant taip pat Paryžiuje dirbančius siuvinėtojus (pvz., Lesage) ar plunksnų specialistus (pvz., Lemarie). Pagaminti aukštosios mados drabužius užtrunka daugybę darbo valandų, todėl (na, ne tik dėl to, bet...) jie neįtikėtinai brangūs: vakarinė suknelė gali kainuoti apie 100 tūkst. Didžiosios Britanijos svarų (čia 2015 m. vadovėlio duomenimis, dabar kainos, ko gero, pasikeitusios... Vadovėlyje taip pat teigiama, kad nuolatinių *haute couture* perkančių klientų 2013 m. pasaulyje buvo apie 2 tūkst. Grubiai skaičiuojant, vieniems mados namams tenka maždaug 47 pirkėjai. Neįsivaizduoju, ką toks skaičius reiškia, bet įtariu, kad tai nelabai daug.) Visa tai įtikina, kad aukštoji mada neabejotinai yra meno forma, tačiau ar tikrai visus prabangos prekių ženklų atstovus (kurie ir yra *Chambre Syndicale* nariai ir aukštosios mados kūrėjai) galime laikyti menininkais?

KOKIA JI, TA MADOS PASKIRTIS, GALŲ GALE, JEI JOS KURIAMI DRABUŽIAI NEATLIEKA PAGRINDINĖS – APRANGOS – FUNKCIJOS?

Juolab kad prancūzų mados autoritetas – nors ir neabejotinas, tačiau kiek neobjektyvus ir labai arogantiškas. Daugelis šiandien kultiniais vadinamų dizainerių, tokių kaip Rei Kawakubo, Martinas Margiela ar Vivienne Westwood savo laiku Paryžiuje buvo sutikti toli gražu neišskėstomis rankomis, ir tik publika, t. y. pirkėjai, nulėmė tolesnius jų karjeros posūkius, nes mados kritikai juos nurašė po pirmųjų kolekcijų.

Šiandien lygia greta su *haute couture* mados meno sąvokai atstovauja konceptualioji mada – būtent tokie kūriniai, kuriuos kuria R. Kawakubo, Yohji Yamamoto, Issey Miyake, Husseinas Chalayanas, Garethas Pughas ir dar daug kitų. Konceptualioji mada ir yra menas: vaikštančios skulptūros, kurioms nėra griežtai – ar gal net visai – taikomas funkcionalumo reikalavimas, sako mados dizaineris Almantas Kunskas (man labai knieti parašyti „jaunasis", bet esu tuoj pat informuojama, kad šis būdvardis – labai netinkamas, nes dizainerio profesija nėra matuojama pagal amžių. Taigi). „Mada yra arčiausiai žmogaus esanti meno forma", – sako Almantas ir netrukus abu nudžiungame radę beveik tobulą pavyzdį, atitinkantį visus mados kriterijus. „Iris van Herpen yra viskas – ir *haute couture*, ir konceptas, ir dėvimi drabužiai", – tęsia mano pašnekovas. Beje, šiuo metu, iki balandžio vidurio, Paryžiaus dekoratyvinių menų muziejuje vyksta šios futuristinę aprangą kuriančios olandų dizainerės kūrybos paroda. Tokios progos tiesiog šiaip sau praleisti nevalia, taigi po dešimties minučių, kai bilietas į Paryžių jau kišenėje, tęsiame diskusiją apie mados ir meno santykį. Jei menininkas mąsto savo kūriniais, tai mados dizaineris mąsto drabužiais? Kaip kad tapytojas mąsto paveikslais, skulptorius – skulptūromis, o kompozitorius – partitūromis? Visiškai taip, sutinka Almantas. Komercinis tapytojas nelaikomas tikru tapytoju, o komercinis dizaineris nelaikomas tikru dizaineriu. Iš tikrųjų dizainerių vardų gausybės išskiriame T. Muglerį, Alexanderį McQueeną, G. Pughą, Charles'ą Jeffrey Loverboy... ▶

◀ Yves'o St. Laurent'o kolekcija, įkvėpta tapytojo Pieto Modriano kūrybos, pasufleruoja dar vieną labai aktualią mados ir meno santykio temą – mados nekuriančių menininkų dalyvavimą drabužių dizaino procese. Čia mano pagarba mados menui stipriai susvyruoja – daugelio tokių „meniškų" kolekcijų ypatingumo tiesiog nesugebu įžvelgti. Štai, pavyzdžiui, vienos žymiausių Italijos dizainerių Elsos Schiaparelli sukurta suknelė, vadinama omaro suknele *(the lobster dress)*, nei savo forma, nei audinio pasirinkimu, nei galų gale fotoreprezentacija neatrodo kažkuo ypatinga. Kodėl ji yra menas?? Tai tiesiog suknelė su omaro atvaizdu, ir tiek. „Taip, tik kad omarą nupiešė Salvadoras Dali", – šypsosi Almantas.

Dar viena mados forma, kurioje susijungia ir menas, ir funkcija, ir koncepcija – *camp* estetika, išsamiai aprašyta 1964 m. Susan Sontag esė „Pastabos apie *camp*" *(Notes on Camp)*. Šiai stilistikai būdinga nenuosaikumas, demonstratyvumas, teatrališkumas, ironija ir tai, ką kasdienėje kalboje pavadintume tiesiog persistengimu. S. Sontag *camp* sampratos apibrėžimui naudoja dirbtinumo, lengvabūdiškumo, naivaus vidurinės klasės pretenzingumo ir šokiruojančio eksceso sąvokas, pateikdama tokius pavyzdžius kaip Tiffany šviestuvai, Aubrey Beardsley piešiniai ir Piotro Čaikovskio baletas „Gulbių ežeras". *Camp*, anot Almanto, dar gilesnė konceptualiosios mados forma – čia susilieja saviraiška, menas, mada, gyvenimo būdas.

Taigi, Iris van Herpen yra *camp*? „Taip", – sutinka Almantas. Tačiau galiausiai ta mintis abiem pasirodo kiek per daug netikėta, kažkoks silogizmas, ir tenka reziumuoti, kad olandų futuristės kūrybą *camp* stiliui priskirti galima tik su tam tikromis išlygomis, kurių pagrindinė – jai nebūdingas *camp* nenuosaikumas (angl. *exaggeration*).

MADA – MENAS AR SKUDURAI?

„Ar madą laikyti menu, ar ne, iš esmės yra požiūrio klausimas", – apibendrina Almantas. Turbūt pati mados koncepcija, jos efemeriškumas ir kaita nulemia, kad į madą žiūrima tiesiog kaip į skudurus. Beje, šis nedraugiškas terminas populiarus ir kitose kalbose – pavyzdžiui, anglišką versiją išpopuliarino žymi Didžiosios Britanijos kūrybinių industrijų tyrinėtoja Angela McRobbie, 1998 m. išleidusi knygą „Britų mados dizainas: prekyba skudurais ar įvaizdžio industrija?" („British Fashion Design: Rag Trade of Image Industry?"). Joje kaip tik ir nagrinėjamas santykis tarp mados kaip meno formos ir negailestingai komercinių mados pramonės reikalavimų. Beje, plačiosios publikos nuomonę tokiu įžūliu klausimu – kaip ir daugeliu kitų – dažnai bando formuoti mados žurnalistika. Londono menų universiteto mados profesorė Agnes Rocamora yra nagrinėjusi, kaip skiriasi mados žurnalistų formuojama nuomonė apie mados pasaulį dviejose šiandien įtakingiausiose mados kultūrose – Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos. Analizuodama 1996 m. tekstus, A. Rocamora pastebi, kad prancūziškame laikraštyje „Le Monde" aukštosios mados šou (vykstantys mados savaičių metu) pristatomi kaip meno forma, aukštosios kultūros dalis, o britiškame laikraštyje „The Guardian" mados pasaulis apžvelgiamas kaip populiariajai, o ne elito kultūrai priklausantis dalykas, kuriam nesuteikiama meno reikšmė ir iš jos išplaukianti kultūrinė svarba.

Žinant, kad Paryžius yra mados lopšys ir pasaulio mados sostinė, tai neturėtų stebinti. Greitas žvilgsnis į lietuvišką mados pasaulį (ir jo atspindžius lietuviškame mados diskurse) leidžia pastebėti, kad prancūziškąją nuostatą, vyravusią taip pat ir mūsų padangėje dar nuo sovietmečio, vis agresyviau atakuoja praktiškasis, industrinis anglosaksiškas požiūris į mados vertinimą jos komercinės sėkmės, neatsiejamos nuo praktiškumo ir funkcionalumo, aspektu. Patvirtinimą randu mados mugėse, apie kurias jau esu kalbėjusi anksčiau. Čia populiariausios drabužių spalvos išlieka juoda, pilka, tamsiai mėlyna, na, ir šiek tiek balta. Kodėl tik tokios? Kitokių niekas neperka, choru atsako lietuviškų prekių ženklų kūrėjai.

Didysis iššūkis šiandien, su kuriuo profesionalūs mados dizaineriai grumiasi kasdien, – atlaikyti įtampą tarp būtinybės atliepti pirkėjo lūkesčius ir sukurti daiktą, už kurį tas pirkėjas norėtų mokėti, ir išlaikyti kūrybos polėkį, vaizduotę ir savo viziją, kurios turėjimas nulemia pačią menininko egzistenciją. Situaciją komplikuoja ne tik nesutarimai dėl sąvokų ar įtampa tarp norų ir galimybių. JAV mados žurnalistas Eugene Rabkinas teigia, kad mados pasaulio kūrybos krizę iš dalies nulėmė per didelis prieinamumas. Kurti drabužius šiandien gali bet kas, tam net nereikia mokėti piešti, – užtenka užsisakyti kelis šimtus sportinių džemperių ar marškinėlių iš „AliExpress" ir surasti įmonę, galinčią ant jų atspausti norimą paveikslėlį, kurį nesunku rasti internete. Tokių kasdienai skirtų drabužių prekių ženklų, laikančių save mados atstovais, pavyzdžių apstu ne tik Lietuvoje. Tiesą sakant, jų įtaka mados pasauliui apskritai jau seniai tapo tokia didelė, kad negali būti ignoruojama. Mano kuklia nuomone, būtent gatvės mados įsiveržimas ant podiumo sugriovė mados meno mitą. Sportinio džemperio, paauglių jaukiai vadinamo hudžiu (angl. *Hoodie*), formatas sunkiai tinka meno sąvokai išreikšti. Jam daug labiau tinka tas nedraugiškas žodis, minimas šio skyrelio pradžioje.

MADA KAIP SPEKTAKLIS

Todėl, pačiai sau netikėtai, rašydama atrandu, kad labiausiai mados kaip meno sampratą išreiškia, bent jau man, mados spektakliškumas. Ši sąvoka šiandienos kultūros lauke siejasi visų pirma su prancūzų filosofo Guy Debord'o spektaklio visuomenės idėja, kur spektaklis – tai išvirkščias visuomenės atvaizdas. Čia santykius tarp žmonių pakeičia santykiai tarp daiktų, o autentišką socialinį gyvenimą – jo reprezentacija. Tokioje visuomenėje, anot G. Debord'o, svarbiausia – ne būti ir ne turėti, o atrodyti. Spektaklio visuomenėje svarbiausias socialinis vaidmuo atitenka medijoms, kurios ir formuoja žmonių tarpusavio santykius, transliuodamos jiems, kaip ir ką jie turi galvoti.

Įvaizdžio pirmenybė prieš turinį – pagrindinis mados bruožas, esminė jos paviršutiniškumo priežastis, taigi G. Debord'o diagnozė, atrodo, ir skirta visų pirma madai. Tačiau mados spektakliškumas, bent jau man, visiškai nėra kritikos ar nepasitikėjimo objektas, priešingai – pagrindinė mados paskirtis ir yra vaizdo (ar vaizdinio) kūrimas. Mada kaip menas man siejasi su teatrališkumu, dėmesį atkreipiančiais įvaizdžiais, siekiu išsiskirti iš minios, originaliai interpretuoti tendenciją, kurti unikalų savo braižą. Ryškiausi man, kaip žiūrovei-mados autsaiderei, įsimenantys vaizdiniai – ne vadinamųjų gatavų drabužių (pranc. *prêt-à-porter*) formatai, kuriuos galima pirkti ir dėvėti tiesiai nuo podiumo, o kolekcijos, kurias mados žurnalistė Justė Kubilinskaitė vadina manifestu. 2022 m. „Mados infekcijoje" Adelės Burokaitės pristatyta kolekcija „Kas aš?", demonstravusi miško elfų, drugelių ir panašių fantastinių būtybių įvaizdžius, iki šiol stovi akyse kaip įsimintiniausias mados pareiškimas. Jei mada yra menas, ji turi daryti meninį poveikį – turi būti spektaklis, leidžiantis žiūrovui pasinerti į kitokias dimensijas.

Ir taip, vėl pati sau netikėtai, imu pritarti Latvijos avangardinės mados kūrėjo Bruno Birmanio žodžiams. 2022 m. pavasarį skaitytoje paskaitoje, skirtoje Lietuvos mados jaunimui, jis ryškiai akcentavo, kad mados kūrėjo užduotis – būti unikaliam, originaliam, siekti ne komercinės sėkmės, o saviraiškos, pasiūlyti pasauliui kažką unikalaus. Po paskaitos vykusios diskusijos apie mados paskirtį ir jaunimo ateitį kontekste šie B. Birmanio argumentai tada pasirodė, bent jau man, smarkiai kritikuotini: juk jauniems kūrėjams reikia galvoti, kaip pragyventi ir užsidirbti iš savo veiklos. Tačiau, kalbant apie mados kaip meno formos sąvoką, komerciškumas išties nėra pagrindinis – ar gal net joks – kriterijus. Kūrybinis duetas iš Nyderlandų Viktor & Rolf ir daugelis kitų aukštąją madą vis dar kuriančių dizainerių atvirai pripažįsta, kad pragyvena iš komercinių linijų, tokių kaip kvepalai, akiniai ar kiti smulkūs aksesuarai, o beprotiškai fantastiškos aukštosios mados kolekcijos yra būtent tai, kas palaiko jų kūrybos reputaciją.

Kitaip tariant, mados menas yra prabanga, kurios nereikėtų grūsti į funkcionalumo rėmus. Šioje srityje, kaip ir visose kitose, yra talentu apdovanotų kūrėjų ir yra amatininkų, kepančių maišo formos drabužius vieną po kito. Sugebėjimas tuos maišus parduoti už meno kūrinių kainą yra atskira talento rūšis, kurią aptarti reikia irgi atskirai. O į mados meno formatą rekomenduoju reaguoti taip pat, kaip ir į kitas meno formas, – su pagarba, galbūt susižavėjimu ar kita jus paliečiančia emocija, siekiant pasisemti įkvėpimo ar tiesiog atverti savo vaizduotės horizontus. (Ir jeigu tokia tokia pabaiga neišgelbės mano galvos nuo viso mados pasaulio rūstybės, tai jūs, mieli skaitytojai, bent jau būsite liudininkai, kad aš tikrai stengiausi.)

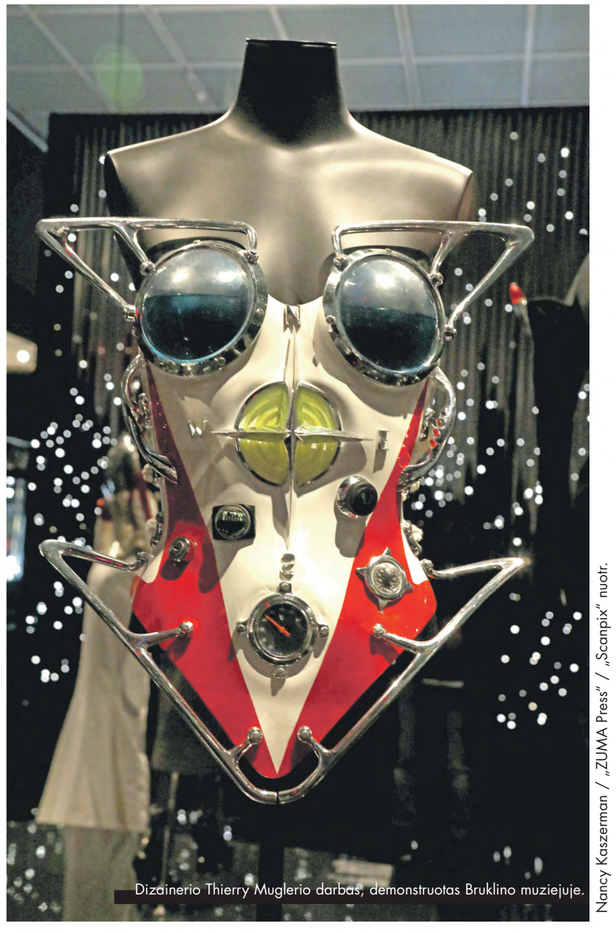

Dizainerio Thierry Muglerio darbas, demonstruotas Bruklino muziejuje.

Nancy Kaszerman / „ZUMA Press" / „Scanpix" nuotr.

Recenzavo Goda Dapšytė

PATINA

Repertuarą sekite *www.vsdt.lt*

Nacionalinė drama be nacionalinių prieskonių – mūsų scenoje itin retas reiškinys.

Jaunosios kartos kūrėjų – dramaturgės Virginijos Rimkaitės ir režisierės Eglės Švedkauskaitės – tandemas spektakliu „Patina", sukurtu Valstybiniame Šiaulių dramos teatre, įrodė, kad tai vis dėlto įmanoma ir net ne nacionalinėje scenoje. Jų estetiškas ir konceptualus darbas atskleidžia ne tik temą, bet ir neišnaudotas mūsų teatro galimybes.

„Patinoje" pasakojama vienos konkrečios (kartu ir gana abstrakčios) šeimos istorija. Scenoje pateikiamos jai nutinkančios (ne)kasdienės situacijos ir absurdiškos reakcijos į jas (pvz., vyrą ir kūdikį paliko žmona ir mama, tad po kelių valandų jos vietą jau užima kita), įvedamas vienas kitas makabriškas posūkis. Scenoje kuriamas keistas steriliai baltas, aiškių formų pasaulis (scenografė Ona Juciūtė) su tvarkingomis pilkomis žmonių figūromis (kostiumų dailininkė Elvita Brazdylytė). Aktoriai scenoje veikia tarsi bejausmės kompiuterinio žaidimo figūrėlės, kiekviena vykdanti savą misiją, pagal gyvenimą lyg ir primenantį, bet kartu ir neįtikimą scenarijų. Čia nuolat nepaliaujamai lyja, o personažai retkarčiais „pakimba" (aktoriams sustingus langą vaizduojančioje projekcijoje ima suktis programinės įrangos mąstymą simbolizuojantis ratelis). Scenoje pateikiamas pasaulis – savotiškas „Tarnaitės pasakojimo" ir „Sims" hibridas. Tačiau visa tai nėra savitiksliai estetiniai sprendimai, jie nukreipti socialinės kritikos ir šiuolaikinių santykių refleksijos link, o režisierės Šiaulių dramos aktoriams padiktuotas formos iššūkis leidžia jiems atsiskleisti naujomis, labai įdomiomis spalvomis.

Dramaturgės „Patinoje" užfiksuotus tradicinių vertybių kraštutinumą pasiekusios šeimos santykius režisierė paverčia perdegusio pasaulio, kuris nors ir vadovaujamas moterų, vis dėlto sukasi apie vyrus, tvarka. „Patina" dar kartą patvirtina, kad šiuo metu kaip vieną išskirtinių E. Švedkauskaitės režisūros bruožų galima įvardyti atidą visuomenei, dramaturgijai ir scenoje jas išreiškiančioms detalėms.

Rekomenduojama abejojantiems nacionalinės dramaturgijos potencialu.
Nerekomenduojama neskaitantiems potekščių.

Saulius Jankausko nuotr.

Donato Stankevičiaus nuotr.

KAI MES BŪSIM JAUNI

Repertuarą sekite *www.dramosteatras.lt*

Nors laukiant spektaklio Kauno nacionalinio dramos teatro fojė prisipildo vyresnio amžiaus žiūrovų, o scenoje, kaip reta, taip pat vien vyriausios kartos aktoriai, šis spektaklis toli gražu nėra skirtas vienai amžiaus grupei. Nors jaunystės kulto laikais priminimas *memento mori* (lot. prisimink mirsiąs) skendi užmarštyje, tačiau globalinių kataklizmų ir karų kontekste pamažu ir vėl tampa aktualus visoms amžiaus ir socialinėms grupėms.

Tokia tad grėsminga įžanga į Aleksandro Špilevojaus režisuotą Daivos Čepauskaitės situacijų komediją „Kai mes būsim jauni", nes jos veiksmo vieta – laidojimo rūmai. Čia susitinka puikus Jūratės Onaitytės, Vilijos Grigaitytės, Inesos Paliulytės ir Liucijos Rukšnaitytės įkūnijamų jaunystės draugių kvartetas. Susirinkusios į jaunystės draugo laidotuves damos dalijasi skirtingomis amžėjimo strategijomis ir koncepcijomis, juokingais ir skausmingais nutikimais ir, žinoma, prisiminimais. Daliai praėjęs laikas visad geresnis, kitoms nėra nieko puikiau už esamąjį. Vienos drąsiai teigia savo amžių, kitos neigia. Tačiau jų susibūrimo viena priežastis, nori–nenori, primena, kad (pa)senti – privilegija.

Jaunosios kartos režisierius A. Špilevojus jau ne kartą įrodė, kad jam puikiai sekasi dirbti su vyriausios kartos aktoriais, tad ir „Kai mes būsim jauni" – ne išimtis. Jam lengvai pasiduoda dramaturgės kuriamos šmaikščios ir dramatiškos gyvenimiškos situacijos. Tačiau sunkiau suvaldomi spektaklio posūkiai mistikos link. Ženklišksasis Algirdo Pintuko Jis (lyg ir laidojimo namų darbuotojas, lyg ir tarpininkas tarp pasaulių) vis dėlto labiau krinta iš konteksto, nei kuria paralelinės realybės nuojautą. Svetima bendram spektaklio audiniui ir aktorinei dinamikai lieka ir Lili Stepankaitės Nepažįstamoji. Spektaklyje humoru ir švelnia ironija pagardintas realizmas laimi prieš simbolizmą, gana panašiai kaip ir šiuolaikiniame gyvenime.

Tikriausiai būtent todėl norisi sugrįžti prie tikslinės auditorijos klausimo: spektaklis, nors ir kalba apie amžėjimą ir dvelkia nostalgija jaunystei ir besiartinančios mirties nuojauta, vis dėlto mezga dialogą tarp kartų, pasakodamas apie vyriausiąją ir jos visai nevienareikšmę kasdienybę, apie scenarijus, pagal kuriuos gyvename, pasirinkimą ir retai pasitaikančią dar vieną (kartais paskutinę) galimybę.

Rekomenduojama kaip priemonė su šypsena prisiminti mūsų laikinumą.
Nerekomenduojama nepakeliantiems minčių apie senatvę ar mirtį.

MUGĖ

Pristatyta 24-osios Vilniaus knygų mugės programa. Jos organizatoriai teigia, kad vasario 22–25 d. LITEXPO centre vyksiantis vienas laukiamiausių metų renginių šiemet ne tik susigrąžins legendinę atmosferą, bet ir bus gausus įvairiausių renginių – nuo susitikimų su autoriais iki diskusijų svarbiausiomis visuomenės temomis ir koncertų. Mugės organizatoriai įsitikinę: bus proga iš naujo atrasti knygų magiją ir drauge pažvelgti į literatūrą iš kitos perspektyvos.

Organizatorių archyvo nuotr.

VILNIAUS KNYGŲ MUGĖS PROGRAMA: ŠIMTAI RENGINIŲ, GERAI ŽINOMŲ AUTORIŲ SUGRĮŽIMAS IR INTRIGUOJANTYS DEBIUTAI

Viena iš Vilniaus knygų mugės organizatorių, Lietuvos leidėjų asociacijos vykdomoji direktorė Rūta Elijošaitytė-Kaikarė entuziastingai kalba apie šiųmetę mugę ir sako besitikinti, kad renginys pagaliau grįš į įprastas šventiškas vėžes, nors dėmesys nuo pasaulį ir Lietuvą jaudinančių krizių ir iššūkių taip pat nebus atitrauktas.

„Šių metų Vilniaus knygų mugė po ilgos pertraukos, regis, grįžta tokia, kokią ją atsimename geriausiais jos gyvavimo laikais. 2021 m. mugę teko atšaukti dėl pandemijos, 2022 m. pirmąją mugės dieną prasidėjo karas Ukrainoje. Šiemet, nors ir vėl mugėje minėsime karo metines, vis dėlto norisi matyti daugiau šviesos. Tai, kad šiemet mugėje atsiranda renginių, skirtų prieinamumui ir įvairiam skaitymui, reiškia, kad mugė labiau atsiveria ir laukia kiekvieno skaitytojo, kad ir kokia forma jie rinktųsi skaityti“, – renginį pristato R. Elijošaitytė-Kaikarė.

Laukia įdomi Diskusijų klubo ir trumpųjų pokalbių „Šortai“ programa. Juose šiemet pokalbiai vyks ne tik tarp rašytojų ir kritikų, bet ir tarp rašytojų.

AUTORIAI – IŠ LIETUVOS IR UŽSIENIO

Mugės organizatorės teigimu, šiemet nudžiugins ir autorių įvairovė, atliepianti kiekvieno skaitytojo pomėgius ir skonius. Mugėje naujus kūrinius pristatys arba joje lankysis tiek žinomi Lietuvos literatūros atstovai, tiek užsieniečiai.

„Turbūt labiausiai visi laukia tų, kurių naujausios knygos bus pristatytos mugėje arba prieš pat mugę. Skaitytojus į susitikimus kviės Undinė Radzevičiūtė, Rolandas Rastauskas, Antanas Šileika, Alvydas Šlepikas, Sigitas Parulskis, Tomas Venclova, Bernardas Gailius, Tomas Dirgėla, Diana Kleponė, Herkus Kunčius, Antanas A. Jonynas, Norbertas Černiauskas, Gabija Grušaitė, Mantas Adomėnas, Gina Viliūnė, Marius Čepulis, Rimantas Kmita, Andrius Tapinas, Violeta Tapinienė. Pirmąją savo knygą suaugusiesiems pristatys Lina Žutautė, iki šiol labiau pažįstama vaikams ir jų tėveliams kaip Kakės Makės personažo autorė“, – vardija mugės organizatorė.

Kai kurie autoriai dėl knygų mugės pas skaitytojus grįžta net iš tolimiausių kraštų: mugėje išvysime Dalią Staponkutę, Vaivą Rykštaitę, Andrių Kleivą, Jolitą Herlyn.

R. Elijošaitytės-Kaikarės teigimu, mugės lankytojai šiais metais turės progą susitikti ir su gausiu būriu užsienio autorių, iš kurių dalis – puikiai pažįstami ar net lankęsi Vilniuje.

„Su skaitytojais susitikti atvyksta daugiau nei 20 užsienio autorių: Inga Ābele, Deborah Feldman, Graeme'as Macrae Burnetas, Eshkolas Nevo, Kristina Ohlsson, Anna Kamińska, Ilmaras Taska, Laura Vinogradova, Eva Mattsson, Kateryna Michalicyna, Paolo Giordano, Nigelis Warburtonas, Karen Swan ir daugelis kitų. Praeitą kartą viešėdama mugėje K. Swan, beje, užsiminė norinti rašyti knygą, kurios veiksmas vyktų Vilniuje. Tad laukiame jos ir tikimės sužinoti, ar jai pavyko įgyvendinti šią idėją“, – pasakoja R. Elijošaitytė-Kaikarė.

MUGĖ – SOCIALINIS LAKMUSO POPIERĖLIS

Kalbėdama apie į mugės programą įtrauktus renginius, kurie atlieptų socialines problemas ar opius kultūrinius ir visuomeninius klausimus, viena Vilniaus knygų mugės organizatorių išskyrė kelias temas.

„Bus diskutuojama apie amžėjimą ir tai, kaip išlaikyti skaitymo malonumą prastėjant regai. Kalbėsime apie technologijų įtaką leidybos procesams ir dirbtinio intelekto vaidmenį. Paliesime ir jautrius visuomenei aspektus, kurie iki šiol mugėje buvo mažai aptarti, pavyzdžiui, autistiškų suaugusiųjų buvimą tarp mūsų ir visuomenės požiūrį į juos“, – sako Lietuvos leidėjų asociacijos vykdomoji direktorė.

Ji teigia, kad knygų mugė kartu yra ir smagus renginys, ir savotiškas lakmuso popierėlis, nustatantis aktualias problemas, skatinantis kalbėti apie jas, o kartu ir diktuoti dar tik prasidėjusių metų toną.

Be abejo, esminis kiekvieno dėmesį kaustantis įvykis išliks antrus metus tebesitęsiantis karas Ukrainoje. Mugės dalyviai organizuoja Ukrainos rašytojų knygų pristatymus, sekmadienį poezijos skaitymuose „Liudijantys“ bus skaitomi žuvusių ir kariaujančių poetų eilėraščiai ukrainiečių ir lietuvių kalbomis.

„Tai, ką skaitytojai atranda mugėje, tarsi, parodo, kokie bus metai, – juk ne veltui leidėjai šį renginį vadina knygų Kalėdomis. Knygų mugė veikia ir kaip mugė, ir kaip festivalis su daugybe įvairiausių renginių. Tačiau mugės dalyviai – rašytojai, vertėjai, leidėjai – reaguoja ne tik į literatūros tendencijas – šių metų mugėje kartu su LRT kviesime visus prisidėti prie akcijos RADAROM!“ – sako R. Elijošaitytė-Kaikarė.

ERDVĖ IR DIDELIEMS, IR MAŽIEMS

Anot vienos iš organizatorių, Vilniaus knygų mugė po savo stogu kasmet talpina įvairiausios krypties ir masto leidyklas. Nuo pačių didžiausių iki mažesniųjų. Būtent toks ir yra mugės tikslas – parodyti, kad Lietuvoje leidžiama įvairiausia literatūra, iš kurios kiekvienas skaitytojas galėtų rinktis sau patinkančius kūrinius, autorius, temas ir formatus.

„Mugėje dalyvauja nuo mažiausių iki didžiausių leidyklų. Savo leidinius pristato ir muziejai, įvairios organizacijos – juk leidžiama plačiausio spektro literatūra. Kiekvienam aktualu savo knygas mugėje parodyti skaitytojams, pristatyti, apie jas kalbėti“, – teigia R. Elijošaitytė-Kaikarė.

Priminus bene dažniausią mugės lankytojų pastabą, kad jiems neįmanoma suspėti į keletą įdomių renginių, vykstančių tuo pačiu metu, organizatorė tik šypteli: „Vadinasi, skaitytojams tikrai įdomu, smalsu ir mugės programa yra turtinga. Aišku, kasmet stengiamės kuo geriau viską išdėstyti, kad lankytojai pamatytų, išgirstų ir patirtų kuo daugiau.“

Kiek pavyks į save sugerti literatūros pasaulio, bus galima sužinoti jau vasario 22–25 d. užsukus į LITEXPO vyksiančią 24-ąją Vilniaus knygų mugę. Be įprastų ir tradicinių renginių, diskusijų ir susitikimų su mylimais autoriais, lankytojai joje galės mėgautis muzikine sale, grožėtis performatyviais renginiais, o pramogos lauks ir pačių mažiausių.

Suskaičiuota, kad kasmečiame renginyje dalyvauja apie 300 leidyklų ir kitų kultūros organizacijų iš Lietuvos ir užsienio, įvyksta daugiau kaip 500 įvairiausių renginių ir koncertų, o per keturias dienas mugę aplanko daugiau kaip 50 tūkst. lankytojų.

Išsami Vilniaus knygų mugės kultūros renginių programa
www.vilniausknygumuge.lt

pasauliu
pasaka
netikiu

Vilniaus knygų mugė
Vilnius Book Fair

2024 02 22–25
Litexpo

Organizatoriai
Pagrindinis informacinis partneris
Informaciniai partneriai
Partneriai
Renginį globoja
LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS GITANAS NAUSĖDA

MĖNESIO ALBUMAI

KONSTANTINAS LILAS
BEŽDŽIONĖ
Self-released

Lilas *goes post punk*? Na, gal ne taip radikaliai viskas skamba, tačiau naujos kryptys, kurias renkasi Lilas be Innomine, darosi vis įdomesnės. Turiu būti atviras, niekada nebuvau itin didelis nei minėto dueto, nei Lilo solo kūrybos gerbėjas, tačiau net ir mano cinizmą „Beždžionė" pramušė. Nežinau, ar čia dėl to, kad atsirado daugiau gitarų, ar dėl to, kad Lilo vokalas tapo vienu iš grojamų elementų, ar dėl to, kad jo repavimas virto pusiau dainavimu, taip atsiplėšdamas nuo lietuviškų klišių, tačiau dabartinis albumas yra vis malonesnis ir malonesnis klausytis. Seniau galėdavai atpažinti stereotipus, o dabar neriama į naujus vandenis ir net hitinis „Gūžiasi Vilnius" bent jau man skamba daug įdomiau. Šis perėjimas iš jau pažįstamo į keistai postpankišką, labiau hipsterišką, nesuvaidintai intymų ir grupe paremtą skambesį leidžia net ir kartais kimbančius Lilo tekstus išgirsti kitaip – jie nuskamba suprantamiau, o gal net atvirkščiai, juos suprasti ir už jų kabintis ne itin norisi. Aš suprantu, kad senosios kūrybos gerbėjus tokie karjeros posūkiai gali ir atbaidyti, tačiau būtent tai ir glosto mano beždžionišką ausį, nes Lilas čia kitoks, Lilas gilesnis, Lilas įvairesnis ir Lilas čia padarė daugiau nei tiesiog hiphopas. Atsiradęs stilių mišinys leidžia nebepriskirti jo prie konkretaus žanro ir, kaip matome, paskatina kūrybiškumą. Išties netikėtas posūkis, ir toks malonus, kad norisi ne gūžtis, o kaip tik šokinėti. Na, gerai, nešokinėti, ne tas atlikėjas, tačiau pritariamai kinkuoti galvą su visa minia.

„Spotify", „Deezer", „Apple Music, Pakartot)

83✯ 100

Paulius Žižliausko nuotr.

GJAN
VERKIU RAUDONŲ VYŠNIŲ SODE
Self-released

Be jokios abejonės, tai brandžiausias Gretos Jančytės darbas, kuriame girdimas jos kelias ir dabartinė iškovota ir niekam neatiduosima vieta Lietuvos popmuzikos scenoje. Vis dėlto tą pat akimirką tai labai nepastovus albumas, kuriame šalia išskirtinių kūrinių kyla ir nemažai klausimų dėl dainų, kurių buvimas albume abejotinas. Pirmiausia, „Raudonų vyšnių sodai" yra fantastiška albumo pradžia. Tai viena stipriausių tiek muzikine, tiek tekstine prasme pastarojo laiko lietuvišką dainų, kurią norisi ir norisi sukti iš naujo. Gražūs balsiniai sąskambiai leidžia pajusti kalbos dainingumą, muzika lyg klijai sulimpa su tekstu, o vizualika – itin išraiškinga. Tai akivaizdi pergalė, hitas-triumfas, ir nors kiti kūriniai nepriartėja iki šio, „Verkiu" ir „Trukti" sėkmingai jį vejasi. Būtent jie kilstelėja albumą į naują lygį ir paaiškina, kodėl dabar GJan jau gali rinkti arenas. Tačiau kai kurie kūriniai toli gražu neprilygsta ankščiau minėtiems. Pavyzdžiui, „Paleisk mane" ar „Atidaviau tau viską", atrodo, tarsi buvo įkvėpti ne pačios skoningiausios lietuviškos estrados. Nors supranti, kad klausytojams gal ir bus smagu į jų ritmą pasiūbuoti, tačiau po tų pačių „raudonų vyšnių" jų buvimas albume nenoromis priverčia kilstelėti antakį. Toks ir yra šis albumas: nepastovus, balansuojantis ir kartais paslystantis. Šalia lubas pramušančio *earwormo* vis klaidinančio *popso pramušimai* neleidžia atsiplėšti iki galo ir pasakyti, kad va čia jau ta GJan. Iš kitos pusės, atlikėjai dar tik 27-eri, ji gali rizikuoti, todėl tegul rizikuoja, o nesiima kažko saugaus. Štai tokios mintys, o aš einu dar pagersiu Raudonų vyšnių sode…

(„Spotify", „Deezer", „Apple Music", „YouTube", „Pakartot")

75✯ 100

GODO YORKE
PERKŪNIJA
Self-released

Pasakysiu paprastai ir nuoširdžiai: man patinka naujasis Godo Yorke albumas. Kodėl? Todėl, kad jame yra pakankamai paprastumo ir nuoširdumo. Viena labiausiai *underappreciatinty* atlikėjų Lietuvoje išleido dar vieną stiprų juos, kuriame niekaip neradau nieko, kas man skambėtų kaip melas, įvaizdis ar povyza. Chaotiškas savo stiliais ir dainų struktūromis, grynas savo žodžiais ir intencijomis, be to, nedeklaratyvus, tačiau atviras savo žinute šis *ilgagrojis* turėtų patikti profesionalios (nemasinės) popmuzikos gerbėjams. Kartais jis skamba kaip nebaigtų rašyti juodraščių rinkinys, kartais – kaip vidinį skausmą spinduliuojančio žmogaus dienoraštis, o kartais – kaip ilgai ieškotų ir išieškotų kompozicijų visuma, tačiau, nepaisant šio chaosėlio, „Perkūnija" yra verta daugiau negu vienos perklausos, jos paslaptys per sykį neatskleidžiamos ir todėl jis turėtų ilgiau apsigyventi jūsų ausyse. Netgi žinutės tarp dainų, dažniausiai skambančios pretenzingai, tuščiai ir egocentriškai, „Perkūnijoje" spindi neveidmainiškumu, tikrumu ir gėla, kuria kiekvienas iš mūsų gali pasidalyti. Prisipažinsiu, man keista, kad Godo kūryba vis dar yra kažkur Lietuvos popmuzikos nuošalėje, ypač turint omenyje, kokiais dirbtiniais popmuzikos produktais užpildyta scena. O čia – paprastas žmogus, paprastai, bet toli gražu ne prastai pristato tokias dainas, kurių pavydėtų prie tradicinių klišių mus įpratinusios popžvaigždutės ir jų vadybininkai. Taip, gal kartais atlikėja skamba naiviai, tačiau jau geriau taip, negu kvailos dainuškos apie nieką su simbolika apie nieką, už kurių realiai nieko nėra. Jau geriau trumpa, skardi perkūnija negu ilgas erzinantis krapnojimas. Todėl, kaip sako vienas personažas, tik pirmyn.

(„Bandcamp", „Spotify", „Deezer")

85✯ 100

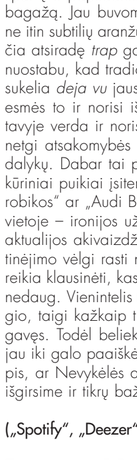

DJ NEVYKĖLĖ
NEVYKĖLĖS GIESMĖS
Autostrada

Taip nepastebimai, nepastebimai, ir jaunimo balsas DJ Nevykėlė išleido dar vieną įrašą, kuris kažkodėl nebuvo taip išrėktas, išreklamuotas ir ištransliuotas kaip ta pati „Ožka" (arba aš per senas, kad žiūrėčiau, kur ten dabar jaunimas afišuojasi). „Nevykėlės giesmės" yra trumputis EP, parodantis naujų atlikėjos spalvų ir papildantis jos negausų, tačiau tikrai smagų bagažą. Jau buvome įpratę prie *hyperpopinio* ritmo, ne itin subtilių aranžuočių ir jaunatviškos ironijos, tačiau čia atsiradę *trap* garsai praplėtė horizontus, todėl nenuostabu, kad tradiciškiau skambanti „velnio nuotaka" sukelia *deja vu* jausmą ir mažiausiai susidomėjimo. Iš esmės to ir norisi iš jaunų atlikėjų: kai idėjos tiesiog tavyje verda ir norisi viską bandyti iš eilės, baimės ir netgi atsakomybės neturėjimas leidžia sukurti smagių dalykų. Dabar tai palėtėjusi Nevykėlė, kurios naujieji kūriniai puikiai įsiterps tarp jų hitinių energingųjų „Aerobikos" ar „Audi BMW". Visa kita tradiciškai laiku ir vietoje – ironijos užtenka, žodžius sudėlioti mokama, aktualijos akivaizdžios, o ir *išsivaizdinimo* ar apsimetinėjimo vėlgi rasti nepavyko. Po šio darbo jau nebereikia klausinėti, kas toliau, nes akivaizdu, kad baimės nedaug. Vienintelis trūkumas – EP – vos 13 minučių ilgio, taigi kažkaip truputį apmaudoka ir lieki tik paragavęs. Todėl belieka laukti normalaus albumo, o ten jau iki galo paaiškės, ar čia buvo tik trumputis nuokrypis, ar Nevykėlės amplitudė didėja. Galbūt net kada išgirsime ir tikrų bažnytinių giesmių…

(„Spotify", „Deezer", „Apple Music", „Soundcloud")

83✯ 100

PHUN THOMAS
APERITIFS
Khaki Shitake

Dar kartą pasitvirtino taisyklė, kad niekada nepasitikėk pirmu įspūdžiu. Andriaus Laucevičiaus opusas, išleistas su naujo *leiblo* vėliava, pirmą, o gal net pirmus kelis kartus nepaliko didelio įspūdžio, tačiau aš vis galvojau, kad dar neskubame, dar paklausome, kažko čia pagauti nepavyksta: gal nuotaikytės, gal *vaibuko*, gal šiaip kvailas. Pasirodo, šiaip kvailas, nes jau kitą dieną „Aperitifs" suveikė kaip geras aperityvas, kurio, klasikėlė, nereikia padauginti. Keturi mini albumo kūriniai blaškosi nuo hauso iki technomuzikos, permala šiuos žanrus tarpusavyje, dar prideda vos vos *breaksų* ir išeina neblogas kokteilis. Labiausiai iš viso ketverto išsiskiria *starteris* „Khaki Shitake", kuris, nors ir nieko naujo nepasiūlo, yra *old schooliškai* melodingas, nukeldamas kokius penkiolika–septyniolika metų atgal, kai skardumas buvo skalsumas. Ir likę kūriniai atneša nostalgiško vėjo: sunkesnis „Going On" linksta virsti *techno*, „Salt & Pepper" duoda industriškos agresijos, o „Deep Dive" – paranojos. Šiaip iš pradžių skamba kaip keistokas *marmaliūzas*, tačiau kūrinys po kūrinio, o jei atvirai – kūrinys, pertrauka, kūrinys, ir visas EP nuskamba kaip entuziastingas rinkinys, galbūt nelabai kažkuo inovatyvus, tačiau gana įsimenantis ir turintis savų kabliukų. Paprasčiau tariant, „Aperitifs" nevirsta fonu, kaip dažnai nutinka su vidutiniška šokių muzika, todėl galima sveikinti Phun Thomą su vertingu opusu. Ką gi, *leiblas* paleistas, startas duotas, dabar laukiame pagrindinių patiekalų, vakaro meniu ir tikimės, kad viską išsprogdins masyvus desertas. *Cheers*!

(„Bandcamp", „Spotify", „Deezer", „Apple Music")

78✯ 100

0° 70✯ 100✯
kisielius kefyras absentas spiritas

SUPRASK IŠŠŪKIUS

KURK ATEĮČIAI

RINKIS VU TSPMI

Politikos mokslų (lietuvių k.) **ir Globalių iššūkių politika** (anglų k.) **– bakalauro studijų programos ateities lyderiams.**

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Sek VU TSPMI naujienas:

NAUJOS GALIMYBĖS KULTŪRAI

SUŽINOK DAUGIAU

KŪRYBIŠKA EUROPA
2021-2027